

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 20.7.2021
SWD(2021) 723 final

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

**Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου
Κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία**

που συνοδεύει το έγγραφο

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

**Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου
Η κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση**

{COM(2021) 700 final} - {SWD(2021) 701 final} - {SWD(2021) 702 final} -
{SWD(2021) 703 final} - {SWD(2021) 704 final} - {SWD(2021) 705 final} -
{SWD(2021) 706 final} - {SWD(2021) 707 final} - {SWD(2021) 708 final} -
{SWD(2021) 709 final} - {SWD(2021) 710 final} - {SWD(2021) 711 final} -
{SWD(2021) 712 final} - {SWD(2021) 713 final} - {SWD(2021) 714 final} -
{SWD(2021) 715 final} - {SWD(2021) 716 final} - {SWD(2021) 717 final} -
{SWD(2021) 718 final} - {SWD(2021) 719 final} - {SWD(2021) 720 final} -
{SWD(2021) 721 final} - {SWD(2021) 722 final} - {SWD(2021) 724 final} -
{SWD(2021) 725 final} - {SWD(2021) 726 final} - {SWD(2021) 727 final}

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η αποδοτικότητα του πορτογαλικού συστήματος απονομής δικαιοσύνης εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση, ιδίως για τα διοικητικά και φορολογικά δικαστήρια. Η κυβέρνηση λαμβάνει μέτρα για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης, ειδικότερα με την ενίσχυση των διοικητικών κέντρων διαιτησίας και τη δημιουργία ομάδων ταχείας αντίδρασης. Βρίσκονται επίσης σε εξέλιξη μέτρα για την αντιμετώπιση του ελλείμματος ανθρώπινων πόρων και την πραγματοποίηση επενδύσεων στην ψηφιοποίηση. Μετά από επανειλημμένες ανησυχίες σχετικά με την κατανομή των υποθέσεων στα δικαστήρια, το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών λαμβάνει μέτρα για τη βελτίωση της διαχείρισης των υποθέσεων, μέσω της ενίσχυσης της διαφάνειας στο σύστημα κατανομής. Βρίσκονται υπό εξέλιξη πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της ακεραιότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, ειδικότερα μέσω της κατάρτισης κωδίκων δεοντολογίας για τους δικαστές. Οι ιεραρχικές σχέσεις εντός της εισαγγελικής αρχής εξακολουθούν να αποτελούν αντικείμενο συζήτησης και το ζήτημα εξετάζεται από το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο. Μεταρρυθμίσεις της ποινικής δικονομίας βρίσκονται υπό συζήτηση προκειμένου να καταστεί δυνατός ο πιο έγκαιρος χειρισμός πολύπλοκων υποθέσεων. Είναι σημαντικό τα ζητήματα αυτά να αντιμετωπίζονται σε διαβούλευση με όλα τα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη και να λαμβάνουν υπόψη τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Η στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς για την περίοδο 2020-2024, η οποία εγκρίθηκε από την κυβέρνηση, τελεί σε αναμονή ψηφοφορίας στο Κοινοβούλιο. Στόχος της είναι να ανταποκριθεί στη μακροχρόνια ανάγκη για δημιουργία ισχυρού πλαισίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η κυβέρνηση έχει προτείνει μέτρα για τον αποδοτικότερο χειρισμό των πολύπλοκων υποθέσεων διαφθοράς. Ενώ συνεχίζονται οι προσπάθειες για τη βελτίωση του ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά τις έρευνες και τις διώξεις για διαφθορά, οι εισαγγελικές αρχές θεωρούν ότι η έλλειψη πόρων για την αστυνομία και τις εισαγγελικές αρχές αποτελεί πηγή ανησυχίας. Με νέα τροποποίηση ολοκληρώθηκε η μεταρρύθμιση του συστήματος δήλωσης περιουσιακών στοιχείων του 2019, αλλά η Αρχή Διαφάνειας στην οποία έχει ανατεθεί η εντολή της επαλήθευσης των δημοσιοποιήσεων δεν λειτουργεί ακόμα. Παρότι εκκρεμεί ακόμη η εφαρμογή των κανόνων για τη μεταπήδηση προς ή από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, που επικαιροποιήθηκαν το 2019, βρίσκεται υπό συζήτηση στο Κοινοβούλιο νέα νομοθεσία για την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων και υπάρχουν σχέδια για την αναθεώρηση της νομοθεσίας για τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος. Οι πόροι που διατίθενται στο Συμβούλιο για την Πρόληψη της Διαφθοράς παραμένουν περιορισμένοι. Έχει δημιουργηθεί μηχανισμός για την καταπολέμηση της διαφθοράς με στόχο να συμβάλει στην αύξηση της ικανότητας πρόληψης. Οι κίνδυνοι διαφθοράς, συμπεριλαμβανομένων των συγκρούσεων συμφερόντων, στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, αποτέλεσαν αντικείμενο διαφόρων συστάσεων σε εθνικό επίπεδο.

Η ρυθμιστική αρχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας έχει επεκτείνει τις αρμοδιότητές της σύμφωνα με την αναθεωρημένη οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, ώστε να συμπεριλάβει τις πλατφόρμες ανταλλαγής βίντεο, τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και τις νέες υποχρεώσεις υποβολής εκθέσεων και τήρησης μητρώων. Η κυβέρνηση έθεσε σε εφαρμογή ειδικά μέτρα στήριξης για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας με στόχο τον μετριασμό των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας λόγω της πανδημίας COVID-19. Το νομοθετικό πλαίσιο διασφαλίζει την προστασία των δημοσιογράφων. Ωστόσο, υπήρξαν περιπτώσεις απειλών και περιορισμών στις επαγγελματικές δραστηριότητες των δημοσιογράφων, συμπεριλαμβανομένης μιας υπόθεσης παρακολούθησης που αποσκοπούσε στον εντοπισμό των πηγών των δημοσιογράφων, στο πλαίσιο της οποίας η Γενική Εισαγγελία κίνησε έρευνα προς εξέταση από το Ανώτατο

Συμβούλιο Εισαγγελίας. Τα ενδιαφερόμενα μέρη επισημαίνουν επίσης την έλλειψη συστηματικής συλλογής δεδομένων σχετικά με απειλές ή βία κατά δημοσιογράφων, ιδίως στο διαδίκτυο

Έχουν θεσπιστεί μέτρα για τη βελτίωση της διαφάνειας της νομοθετικής διαδικασίας και της ποιότητας της νομοθεσίας. Ειδικότερα, ο νέος εσωτερικός κανονισμός του Κοινοβουλίου αποσκοπεί στην ενίσχυση της συμμετοχής των ενδιαφερομένων μερών στη νομοθετική διαδικασία. Η χρήση έκτακτων εξουσιών από την κυβέρνηση κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 υπόκειται στην εξουσιοδότηση του Κοινοβουλίου και σε εκ των υστέρων έλεγχο από το Κοινοβούλιο, τα δικαστήρια και τη Διαμεσολαβητρία. Η πανδημία COVID-19 και τα μέτρα έκτακτης ανάγκης είχαν αντίκτυπο στο έργο των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, και παρασχέθηκε ειδική στήριξη. Ο νέος νόμος σχετικά με το καθεστώς κοινής ωφέλειας αποσκοπεί στον εξορθολογισμό του νομοθετικού πλαισίου. Παρότι ο χώρος της κοινωνίας των πολιτών θεωρείται ανοιχτός, αναδύονται νέες προκλήσεις, ειδικότερα λόγω περιστατικών εχθρότητας και πίεσης κατά των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

I. ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Το πορτογαλικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης χαρακτηρίζεται από δικαστικό σύστημα που περιλαμβάνει το Συνταγματικό Δικαστήριο, το Ανώτατο Δικαστήριο και τα πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια πολιτικά και ποινικά δικαστήρια, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο και τα πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια διοικητικά και φορολογικά δικαστήρια, και το Ελεγκτικό Συνέδριο¹. Το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών, το Ανώτατο Συμβούλιο Διοικητικών και Φορολογικών Δικαστηρίων και το Ανώτατο Συμβούλιο Εισαγγελίας επιβάλλουν πειθαρχικές ποινές στους οικείους δικαστές και είναι επιφορτισμένα με τα αντίστοιχα διαχειριστικά καθήκοντα. Επιπλέον, είναι αρμόδια για τον διορισμό, τις μεταθέσεις και τις προαγωγές δικαστών και εισαγγελέων. Οι δικαστές και οι εισαγγελείς διορίζονται από το αντίστοιχο Συμβούλιο, κατόπιν ανοιχτού διαγωνισμού και βάσει της βαθμολογίας που συγκεντρώνουν στο πλαίσιο υποχρεωτικής επιμόρφωσης στο Κέντρο Δικαστικών Σπουδών. Η εισαγγελική αρχή είναι ανεξάρτητη από τη δικαστική εξουσία και λειτουργεί αυτόνομα από το εκτελεστικό σκέλος. Έχει δικό της σύστημα διακυβέρνησης, με ανώτατο όργανο τη Γενική Εισαγγελία. Η Πορτογαλία συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Εισαγγελία. Ο Δικηγορικός Σύλλογος είναι ανεξάρτητη νομική οντότητα που διέπεται από το δημόσιο δίκαιο και, κατά την άσκηση των δημόσιων εξουσιών του, επιτελεί κανονιστικά καθήκοντα.

Ανεξαρτησία

Το επίπεδο της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης στην Πορτογαλία είναι μεσαίο έως χαμηλό, χωρίς να εντοπίζεται σαφής τάση κατά την τελευταία πενταετία. Το 2021 το επίπεδο της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης μεταξύ των εταιρειών μειώθηκε, με ποσοστό μόλις 39 % να θεωρούν ότι είναι «αρκετά ή πολύ καλό», και

¹ Υπάρχουν επίσης δικαστήρια για την εκτέλεση ποινικών κυρώσεων, δικαστήρια ναυτικών υποθέσεων, δικαστήρια διανοητικής ιδιοκτησίας, δικαστήρια ανταγωνισμού, ρύθμισης και εποπτείας, δικαστήρια κεντρικών εντολών, διαιτητικά δικαστήρια και ειρηνοδικεία και ο αριθμός και η δικαιοδοσία τους καθορίζονται κυρίως στο πλαίσιο των αντίστοιχων νομικών καθεστώτων τους (νόμος 62/2013 της 26/8 και νόμος 78/2001 της 13/7).

θεωρείται χαμηλό². Για το ευρύ κοινό, το επίπεδο της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης βελτιώθηκε αλλά παρέμεινε σε μεσαίο επίπεδο, με ποσοστό 48 % να θεωρεί ότι είναι «αρκετά ή πολύ καλό»³. Αυτό αντιπροσωπεύει αντιστροφή της πτωτικής τάσης που είχε καταγραφεί από το 2018.

Το σύστημα κατανομής των υποθέσεων στα δικαστήρια υποβλήθηκε σε έλεγχο από το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών, το οποίο έλαβε μέτρα για τη βελτίωση της διαφάνειάς του. Παρότι η κατανομή των υποθέσεων πραγματοποιείται ηλεκτρονικά, μέσω συστήματος που διασφαλίζει τυχαία κατανομή, η μη αυτοματοποιημένη κατανομή είναι δυνατή σε εξαιρετικές περιπτώσεις⁴. Προκειμένου να διασφαλίζεται η διαφάνεια των καταστάσεων στις οποίες λαμβάνει χώρα μη αυτοματοποιημένη διανομή και να αποφεύγονται οι παρατυπίες, το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών εξέδωσε τον κανονισμό 269/2021, ο οποίος θεσπίζει τις αρχές, τα κριτήρια, τις απαιτήσεις και τις διαδικασίες για τις περιπτώσεις τροποποίησης, μείωσης ή αναστολής της διανομής υποθέσεων στα δικαστήρια⁵. Ο νέος κανονισμός αποσκοπεί, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα⁶, στη διασφάλιση των αρχών του φυσικού δικαστή, της νομιμότητας, της απαγόρευσης της διαβίβασης της υπόθεσης, της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας των δικαστηρίων. Όπως αναφέρεται στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου⁷, ισχυρισμοί περί παρέμβασης στην τυχαία κατανομή υποθέσεων στα δικαστήρια οδήγησαν το Ανώτατο Συμβούλιο στη διεξαγωγή ερευνών σχετικά με πιθανές παρατυπίες. Τον Ιούλιο του 2020, μετά από έρευνα σε περιπτώσεις μη αυτοματοποιημένης κατανομής υποθέσεων σε ανώτερα δικαστήρια από το 2017 έως το 2020, το Ανώτατο Συμβούλιο δεν εντόπισε στοιχεία αδικαιολόγητης μη αυτοματοποιημένης κατανομής και περάτωσε την έρευνα χωρίς πειθαρχικές διαδικασίες⁸. Ωστόσο, κατόπιν έρευνας στην οποία διαπιστώθηκαν παρατυπίες στην κατανομή υποθέσεων στο Εφετείο της Λισαβόνας σε τρεις υποθέσεις, με ενδείξεις κατάχρησης εξουσίας, το Ανώτατο Συμβούλιο αποφάσισε να κινηθεί πειθαρχική διαδικασία κατά δικαστών, συμπεριλαμβανομένου του προεδρεύοντος δικαστή και του πρώην προεδρεύοντος δικαστή του εν λόγω δικαστηρίου⁹. Τον Απρίλιο του 2021, αφότου προέκυψαν νέες ανησυχίες σχετικά με την κατανομή υποθέσεων στο Δικαστήριο κεντρικών εντολών της Λισαβόνας¹⁰, το Ανώτατο Συμβούλιο διέταξε νέα έρευνα¹¹, η οποία

² Διάγραμμα 50, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021. Το επίπεδο της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης κατηγοριοποιείται ως εξής: πολύ χαμηλό (κάτω του 30 % των απαντησάντων θεωρούν την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης αρκετά καλή και πολύ καλή)· χαμηλό (μεταξύ 30-39 %), μέτριο (μεταξύ 40-59 %), υψηλό (μεταξύ 60-75 %), πολύ υψηλό (άνω του 75 %).

³ Διάγραμμα 48, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁴ Σε αυτές περιλαμβάνονται, για παράδειγμα, η ανακατανομή των υποθέσεων κατά τη διάρκεια αναρρωτικών αδειών ή με σκοπό τη διασφάλιση της ισορροπίας του φόρτου υποθέσεων μεταξύ των δικαστών ή η αντιμετώπιση περιπτώσεων ασυμβίβαστου.

⁵ Ο κανονισμός δεν εφαρμόζεται στα διοικητικά και φορολογικά δικαστήρια.

⁶ Σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, η κατανομή των υποθέσεων θα πρέπει να ακολουθεί αντικειμενικά προκαθορισμένα κριτήρια [Σύσταση CM/Rec(2010)12 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, παράγραφος 24].

⁷ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 4.

⁸ Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 4· Ετήσια έκθεση 2020 — Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών, σ. 17.

⁹ Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 12.

¹⁰ Προηγούμενες ανησυχίες είχαν διατυπωθεί το 2019, οι οποίες οδήγησαν σε έρευνα που περατώθηκε το 2019 χωρίς πειθαρχικές διαδικασίες.

¹¹ Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών, δελτίο Τύπου της 14ης Απριλίου 2021.

δεν αποκάλυψε πραγματικά περιστατικά που να καταδεικνύουν την ύπαρξη πειθαρχικών παραβάσεων¹².

Βρίσκονται σε εξέλιξη πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της ακεραιότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Ο Οργανισμός της Εισαγγελίας και ο Οργανισμός των δικαστών¹³ θεσπίζουν κανόνες σχετικά με τα καθήκοντα και το ασυμβίβαστο που ισχύουν για τους εισαγγελείς¹⁴ και τους δικαστές¹⁵. Σύμφωνα με τους αντίστοιχους Οργανισμούς, το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών¹⁶ και το Ανώτατο Συμβούλιο Εισαγγελίας¹⁷ είναι αρμόδια να ελέγχουν τις δηλώσεις εισοδήματος και περιουσιακών στοιχείων των δικαστών και να εγκρίνουν τις αναγκαίες νομικές πράξεις για τους σκοπούς αυτούς. Ως εκ τούτου, στις 12 Ιανουαρίου 2021, το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών εξέδωσε κανονισμό σχετικά με τις υποχρεώσεις δήλωσης¹⁸. Το Ανώτατο Συμβούλιο Εισαγγελίας ενέκρινε επίσης σχέδιο κώδικα δεοντολογίας στις 20 Οκτωβρίου 2020, το οποίο αποτέλεσε αντικείμενο δημόσιας διαβούλευσης¹⁹. Η τελική έκδοση του κώδικα δεοντολογίας δεν έχει ακόμη εγκριθεί. Εκκρεμεί επίσης η έγκριση, από το Ανώτατο Συμβούλιο Διοικητικών και Φορολογικών Δικαστηρίων, του κώδικα δεοντολογίας των δικαστών της διοικητικής και φορολογικής δικαιοδοσίας, με στόχο τον καθορισμό πλαισίου δεοντολογικών προτύπων, αρχών και καθηκόντων σχετικά με την άσκηση του δικαστικού λειτουργήματος και την τήρηση των υποχρεώσεων σχετικά με τη δήλωση εισοδήματος, αντικρουόμενων συμφερόντων και σε θέματα θεσμικής προσφοράς δώρων και φιλοξενίας²⁰. Το Ανώτατο Συμβούλιο Διοικητικών και Φορολογικών Δικαστηρίων ενέκρινε επίσης σχέδιο κανονισμού σχετικά με τις υποχρεώσεις υποβολής εκθέσεων των δικαστών της διοικητικής και φορολογικής δικαιοδοσίας όσον αφορά το εισόδημα, τα περιουσιακά στοιχεία, τα συμφέροντα, το ασυμβίβαστο και τα κωλύματα, καθώς και τις διαδικασίες και τις επιθεωρήσεις²¹. Επιπλέον, τον Νοέμβριο του 2020 η επαγγελματική ένωση δικαστών παρουσίασε ολοκληρωμένη δέσμη προτάσεων για την ενίσχυση της διαφάνειας και της ακεραιότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένης, μεταξύ άλλων, της ενίσχυσης των διαύλων υποβολής καταγγελιών τόσο για τους πολίτες όσο και για τους δικαστές, ιδίως για περιπτώσεις αθέμιτης επιρροής ή απόπειρας άσκησης επιρροής²². Μέχρι στιγμής, το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών δεν έχει ασχοληθεί με τις προτάσεις που υπέβαλε η επαγγελματική ένωση δικαστών.

¹² Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών, δελτίο Τύπου της 4ης Μαΐου 2021.

¹³ Βλ. επίσης έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 4.

¹⁴ Νόμος 68/2019 της 27ης Αυγούστου 2019, κεφάλαιο II, τμήμα I.

¹⁵ Νόμος 67/2019 της 27ης Αυγούστου 2019, κεφάλαιο II, τμήμα I.

¹⁶ Ο.π., άρθρο 149 παράγραφος 1 στοιχείο (x).

¹⁷ Νόμος 68/2019 της 27ης Αυγούστου 2019, άρθρο 21 παράγραφος 3 στοιχείο (a).

¹⁸ Τον Ιούνιο του 2020 το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών ενέκρινε σχέδιο κώδικα δεοντολογίας. Τον Ιανουάριο του 2021 το σχέδιο χωρίστηκε σε δύο μέρη — «Κώδικας συμπεριφοράς» και «Κώδικας δεοντολογίας». Το Συμβούλιο ενέκρινε το πρώτο μέρος με την ονομασία «Κανονισμός σχετικά με τις υποχρεώσεις δήλωσης» και αποφάσισε να αναβάλει την εκτίμηση του «Κώδικα Δεοντολογίας» (Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 4).

¹⁹ Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 4. Βλ. επίσης ενότητα II.

²⁰ Παρατηρήσεις που υπέβαλε το πορτογαλικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 10.

²¹ Ο.π.

²² Associação Sindical dos Juizes Portugueses (2020), *Reforço da Transparência e Integridade na Justiça*.

Το καθεστώς των ιεραρχικών εντολών προς τους εισαγγελείς τελεί υπό δικαστικό έλεγχο. Όπως αναφέρεται στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου²³, ο νέος Οργανισμός της Εισαγγελίας, που άρχισε να ισχύει το 2020, περιέχει διατάξεις που αποσαφηνίζουν τα όρια της ιεραρχικής παρέμβασης στις ποινικές διαδικασίες²⁴. Τον Νοέμβριο του 2020, με νέα δεσμευτική οδηγία της γενικής εισαγγελέα²⁵ καθιερώθηκε η δυνατότητα έκδοσης συγκεκριμένων εντολών στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας προς ιεραρχικά κατώτερο εισαγγελέα. Σύμφωνα με τη νέα οδηγία, οι εν λόγω εντολές θα πρέπει πάντα να καταχωρίζονται γραπτώς, στον συνοδευτικό διοικητικό φάκελο, ενώ επίσης διασφαλίζεται η δυνατότητα άρνησης των εντολών. Τα ενδιαφερόμενα μέρη του δικαστικού σώματος εξέφρασαν ανησυχίες ότι η εν λόγω οδηγία ενδέχεται να παρεμβαίνει στην εσωτερική αυτονομία των εισαγγελέων και να έρχεται σε άμεση αντίθεση με τις διατάξεις του Οργανισμού της Εισαγγελίας²⁶. Επί του παρόντος εκκρεμεί υπόθεση ενώπιον του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου μετά από προσφυγή που άσκησε η Ένωση Εισαγγελέων²⁷.

Μεταρρυθμίσεις του συστήματος ποινικής δικονομίας είναι υπό συζήτηση ώστε να καταστεί δυνατός ο πιο έγκαιρος χειρισμός πολύπλοκων υποθέσεων. Στο πλαίσιο ποινικών υποθέσεων που κρίνονται ιδιαίτερα πολύπλοκες έχει ξεκινήσει συζήτηση σχετικά με την ανάγκη τροποποίησης των κανόνων που διέπουν την ποινική διαδικασία, προκειμένου να καταστεί δυνατός ο ταχύτερος χειρισμός των υποθέσεων αυτών²⁸. Υπήρξαν περιπτώσεις πολύπλοκων υποθέσεων, οι οποίες αφορούσαν κυρίως διαφθορά σε υψηλά κλιμάκια, στις οποίες, λόγω καθυστερήσεων στο στάδιο της έρευνας και της έκδοσης εντολών, τα αδικήματα παραγράφηκαν και οι ποινικές διώξεις έπαψαν²⁹. Τα ενδιαφερόμενα μέρη εξέφρασαν ανησυχίες ότι η αντίληψη για την έλλειψη ικανότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης να χειρίζεται πολύκροτες υποθέσεις μπορεί να οδηγήσει σε αρνητική αντίληψη του κοινού έναντι του συστήματος³⁰. Στο πλαίσιο αυτό, συζητούνται διάφορες προτάσεις για την τροποποίηση των κανόνων που διέπουν την ποινική διαδικασία. Ειδικότερα, η κυβέρνηση πρότεινε στο Κοινοβούλιο, τον Μάιο του 2021, μέτρα για την αύξηση της αποδοτικότητας των ποινικών διώξεων και των ποινικών δικών³¹. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται η δυνατότητα οργάνωσης ατομικών δικονομικών μέτρων³² και η δυνατότητα διαπραγμάτευσης, κατά το στάδιο της δίκης, του μέγιστου ορίου της ποινής υπό την προϋπόθεση της ομολογίας των πραγματικών περιστατικών που περιέχονται στο κατηγορητήριο³³. Επιπλέον, διεξάγονται επίσης συζητήσεις σχετικά με τη δικαστική οργάνωση των δικαστηρίων εντολών, και ειδικότερα του Δικαστηρίου κεντρικών εντολών. Επί του παρόντος, το εν λόγω εξειδικευμένο δικαστήριο, το οποίο απαρτίζεται από δύο μόνον εν ενεργεία δικαστές, είναι αρμόδιο για την εκδίκαση υποθέσεων πολύπλοκων ή

²³ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 4.

²⁴ Άρθρο 97 παράγραφος 4.

²⁵ Οδηγία 4/2020 της 25ης Νοεμβρίου.

²⁶ Παρατηρήσεις που υπέβαλε η ένωση Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés (MEDEL) για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 57-58.

²⁷ Sindicato dos Magistrados do Ministério Público, δελτίο Τύπου της 6ης Απριλίου 2021.

²⁸ Παρατηρήσεις που υπέβαλε το πορτογαλικό Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 11.

²⁹ Βλ. επίσης ενότητα II.

³⁰ Ο.π.: Πληροφορίες που παρασχέθηκαν κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

³¹ Βλ. επίσης ενότητα II.

³² Επί του παρόντος, ισχύουν τα ίδια δικονομικά μέτρα για όλα τα εγκλήματα.

³³ Νομοθετική πρόταση 90/XIV/2 της 5ης Μαΐου 2021. Οι παρατηρήσεις των ενδιαφερομένων μερών στο πλαίσιο της διαβούλευσης σχετικά με την εν λόγω νομοθετική πρόταση είναι διαθέσιμες στο διαδίκτυο, στον ιστότοπο του Κοινοβουλίου.

οργανωμένων εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένης της διαφθοράς, και έχει δικαιοδοσία σε ολόκληρη την εθνική επικράτεια³⁴. Οι ευρείες αρμοδιότητές του και η περιορισμένη ομάδα δικαστών αποτελούν, ειδικότερα, πηγή κριτικής³⁵. Στο πλαίσιο αυτό, στις 4 Μαΐου 2021, το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών ανακοίνωσε ότι τάσσεται υπέρ των αλλαγών στην τρέχουσα οργάνωση και δομή του Δικαστηρίου κεντρικών εντολών, αποκλείοντας ωστόσο τη δυνατότητα αύξησης του αριθμού των δικαστών³⁶. Το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών θα υποβάλει σχετική επίσημη πρόταση στην κυβέρνηση³⁷. Στις 17 Ιουνίου 2021 η κυβέρνηση ενέκρινε νομοσχέδιο το οποίο θα υποβληθεί στο Κοινοβούλιο, με το οποίο προτείνεται η διάλυση του Ποινικού Δικαστηρίου της Λισαβόνας και η ενσωμάτωση των εξουσιών του στο Κεντρικό Ποινικό Δικαστήριο. Το προτεινόμενο μέτρο προβλέπει την αύξηση του αριθμού των δικαστών που τοποθετούνται στο τελευταίο αυτό δικαστήριο (από 2 που ήταν προηγουμένως σε 9), διασφαλίζοντας τον εξορθολογισμό της κατανομής των πόρων και την ενίσχυση της καταπολέμησης του οικονομικού και χρηματοοικονομικού εγκλήματος. Είναι σημαντικό οι νομικές μεταρρυθμίσεις να πραγματοποιούνται σε διαβούλευση με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη³⁸ και να λαμβάνουν υπόψη τα σχετικά ευρωπαϊκά πρότυπα.

Ποιότητα

Έχουν αυξηθεί οι ανθρώπινοι πόροι που διατίθενται στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες. Τον Δεκέμβριο του 2020 δρομολογήθηκαν διαδικασίες πρόσληψης 40 δικαστών και 65 εισαγγελέων³⁹. Ωστόσο, τα ενδιαφερόμενα μέρη εξακολουθούν να αναφέρουν σημαντικό έλλειμμα δικαστών και εισαγγελέων⁴⁰. Ειδικότερα, τα φορολογικά και διοικητικά δικαστήρια αναφέρουν ότι ο συνολικός αριθμός των δικαστών στα πρωτοβάθμια φορολογικά και διοικητικά δικαστήρια παραμένει σημαντικά χαμηλότερος από το επίπεδο που ορίζεται στο νομικό πλαίσιο, με ποσοστό κενών θέσεων άνω του 13 %⁴¹. Στο τέλος του 2019, 11 θέσεις για το αξίωμα των εφετών σε διοικητικά και φορολογικά δικαστήρια παρέμειναν κενές⁴². Η διαδικασία πρόσληψης για τη θέσπιση συμβουλευτικών οργάνων προς συνδρομή των δικαστών, η οποία

³⁴ Νόμος 62/2013 της 26ης Αυγούστου, άρθρα 116 και 120.

³⁵ Πληροφορίες που παρασχέθηκαν κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

³⁶ Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών, δελτίο Τύπου της 4ης Μαΐου 2021.

³⁷ Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία. Συζητήθηκαν επίσης οι εκκλήσεις για ευρύτερη αναθεώρηση του σταδίου έκδοσης εντολών. Στις 7 Απριλίου 2021 ο πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου ανακοίνωσε ότι θα προτείνει στο Ανώτατο Συμβούλιο αναθεώρηση του σταδίου έκδοσης εντολών, περιορίζοντας τις δυνατότητες ενεργοποίησης του σταδίου αυτού, αλλά το Ανώτατο Συμβούλιο δεν έχει λάβει επίσημη θέση επί του θέματος.

³⁸ Γνώμη αριθ. 10(2007) του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Δικαστών (CCJE) υπόψη της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης με θέμα το δικαστικό συμβούλιο στην υπηρεσία της κοινωνίας, της 23ης Νοεμβρίου 2007 [Opinion no.10(2007) of the Consultative Council of European Judges (CCJE) to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the Council for the Judiciary in the service of society], σημείο 87· γνώμη αριθ. 23(2020) του CCJE, The role of associations of judges in supporting judicial independence (Ο ρόλος των ενώσεων δικαστών στην υποστήριξη της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης), σημείο 41.

³⁹ Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 5.

⁴⁰ Παρατηρήσεις που υπέβαλε η MEDEL για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 58-59.

⁴¹ Ανώτατο Συμβούλιο Διοικητικών και Φορολογικών Δικαστηρίων, Ετήσια έκθεση 2019, σ. 35. Παρατηρήσεις που υπέβαλε το πορτογαλικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 11. Βλ. επίσης έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 5.

⁴² Παρατηρήσεις που υπέβαλε το πορτογαλικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 11.

εκκρεμούσε εδώ και αρκετά έτη⁴³, ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2020⁴⁴. Τα πρώτα συμβουλευτικά όργανα αναμένεται να εγκατασταθούν τον Σεπτέμβριο του 2021⁴⁵ και οι σύμβουλοι θα παρέχουν τεχνική βοήθεια και εμπειρογνώσια στους τομείς του δικαίου, της ψυχολογίας, της λογιστικής, των χρηματοοικονομικών και της οικονομίας. Ωστόσο, τα εν λόγω όργανα θα εγκατασταθούν μόνο στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, ενώ τα ενδιαφερόμενα μέρη τονίζουν την ανάγκη να επεκταθούν και στα διοικητικά και φορολογικά δικαστήρια⁴⁶, όπου ο χρόνος εκδίκασης είναι μεγαλύτερος και οι συσσωρευμένες υποθέσεις περισσότερες⁴⁷, και απαιτείται τεχνική εμπειρογνώσια σε μεγάλο αριθμό υποθέσεων. Η εισαγγελική αρχή προετοιμάζει επίσης την πρόσληψη τεχνικών συμβούλων προς υποστήριξη των εισαγγελέων⁴⁸. Ωστόσο, οι περιορισμοί του προϋπολογισμού εμπόδισαν την εξέλιξη της διαδικασίας προσλήψεων⁴⁹.

Εξακολουθούν να εφαρμόζονται μέτρα για τη βελτίωση της ποιότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, ειδικότερα όσον αφορά την ψηφιοποίηση. Ο προϋπολογισμός που διατίθεται για τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης αυξήθηκε κατά 23,4 % το 2021, ενώ έχει συσταθεί ειδικό ταμείο για τη στήριξη έργων που αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό του συστήματος απονομής δικαιοσύνης⁵⁰, με τη διάθεση προϋπολογισμού ύψους 5,1 εκατ. EUR⁵¹. Έχει επίσης αυξηθεί ο αριθμός των συστημάτων βιντεοδιάσκεψης στα δικαστήρια, προκειμένου να ανταποκριθούν στον αυξανόμενο αριθμό διαδικαστικών ενεργειών που διεξάγονται εξ αποστάσεως⁵². Οι δικονομικοί κανόνες επιτρέπουν ήδη τη χρήση ψηφιακής τεχνολογίας στα δικαστήρια για σημαντικό αριθμό πράξεων σε αστικές, εμπορικές, διοικητικές και ποινικές υποθέσεις⁵³. Η υλοποίηση του προγράμματος «Justiça + Próxima», με στόχο τον εκσυγχρονισμό του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, συνεχίστηκε επίσης το 2020 και το 2021⁵⁴. Τα μέτρα που προβλέπονται στο έργο «Tribunal+», σχετικά με τη διοικητική απλούστευση και τη βελτιστοποίηση των υποστηρικτικών υπηρεσιών, επεκτάθηκαν επίσης σε περισσότερα δικαστήρια, και αναμένεται ότι ο αριθμός των τακτικών δικαστηρίων, όπως τα δικαστήρια γενικής δικαιοδοσίας και τα δικαστήρια εγγύτητας, θα ανέλθει σε 300 έως το τέλος του 2021. Το έργο «Tribunal + 360°»⁵⁵, το οποίο αποσκοπεί στην υλοποίηση πλήρους ψηφιοποίησης και συστήματος χωρίς χρήση χαρτιού στα δικαστήρια, μεταξύ άλλων όσον αφορά την υποβολή αποδεικτικών στοιχείων, βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της προετοιμασίας. Στο πλαίσιο του εθνικού σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, η Πορτογαλία παρουσίασε τη μεταρρύθμιση «Ψηφιακή μετάβαση στον τομέα της δικαιοσύνης», η οποία θα επικεντρωθεί στη βελτίωση της χρήσης ψηφιακών εργαλείων στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, με

⁴³ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 6.

⁴⁴ Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 5.

⁴⁵ Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

⁴⁶ Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

⁴⁷ Βλ. επίσης ενότητα I.

⁴⁸ Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

⁴⁹ Ο.π.

⁵⁰ Παρέχεται στήριξη σε έργα που αφορούν τον εξοπλισμό και τον εκσυγχρονισμό των δικαστηρίων, την κατάρτιση και την επιστημονική έρευνα.

⁵¹ Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 5.

⁵² Ο.π.

⁵³ Διάγραμμα 40, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁵⁴ Το έργο επικεντρώνεται σε τέσσερις πυλώνες — αποδοτικότητα, καινοτομία, εγγύτητα και εξανθρωπισμός (έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 5).

⁵⁵ Ο.π.

ιδιαίτερη έμφαση στα διοικητικά και τα φορολογικά δικαστήρια⁵⁶. Η Πορτογαλία υπέβαλε επίσης αίτημα για τεχνική υποστήριξη για ένα έργο που αποσκοπεί στην παροχή συνδρομής στο Υπουργείο Δικαιοσύνης για την προώθηση του προγράμματος εκσυγχρονισμού της δικαιοσύνης με γνώμονα τον χρήστη και την ανάπτυξη βασικών στρατηγικών πολιτικής⁵⁷.

Η πανδημία COVID-19 είχε περιορισμένο αντίκτυπο στη λειτουργία του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Τον Μάρτιο του 2020 οι προθεσμίες σε μη επείγουσες υποθέσεις στα δικαστήρια ανεστάλησαν και οι μη επείγουσες πράξεις αναβλήθηκαν. Ωστόσο, σύμφωνα με το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών, τα τακτικά δικαστήρια αντιμετώπισαν ικανοποιητικά τις συσσωρευμένες υποθέσεις και το ποσοστό διεκπεραίωσης παρέμεινε σταθερό καθ' όλη τη διάρκεια του 2020⁵⁸. Τα μέτρα που είχαν ήδη ληφθεί κατά τη διάρκεια της πρώτης κατάστασης έκτακτης ανάγκης εξακολούθησαν να ισχύουν⁵⁹, όπως ο νόμος που θεσπίστηκε στις 19 Μαρτίου 2020 για τον καθορισμό έκτακτου καθεστώτος για τις δικαστικές διαδικασίες⁶⁰. Ο νόμος προβλέπει ότι η εξέταση μαρτύρων και οι επ' ακροατηρίου συζητήσεις στις δίκες θα πρέπει να πραγματοποιούνται με φυσική παρουσία, σύμφωνα με τις συστάσεις των μέτρων υγειονομικής ασφάλειας που καθορίζει το Υπουργείο Υγείας. Εκκρεμεί ακόμη πρόταση του Κοινοβουλίου για την τροποποίηση του νόμου⁶¹, ώστε να επιτρέπεται η χρήση συστημάτων υπεραστικής επικοινωνίας που ενεργοποιούνται από τα δικαστήρια για τις διαδικαστικές ενέργειες που απαιτούν φυσική παρουσία των διαδίκων.

Αποδοτικότητα

Η αποδοτικότητα του συστήματος απονομής δικαιοσύνης καταγράφει βελτιώσεις, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις στα διοικητικά και φορολογικά δικαστήρια⁶². Η Πορτογαλία συνεχίζει να καταγράφει βελτιώσεις όσον αφορά την αποδοτικότητα του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, ειδικότερα σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, για τις οποίες ο χρόνος εκδίκασης σε πρώτο βαθμό μειώνεται σταθερά⁶³. Συνεχίστηκε επίσης η τάση μείωσης των συσσωρευμένων υποθέσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις⁶⁴. Ωστόσο, στις διοικητικές υποθέσεις, ο χρόνος εκδίκασης παραμένει υψηλός, παρά τη σταθερή μείωση κατά τα τελευταία έτη⁶⁵, καθώς και το θετικό ποσοστό επίλυσης, το οποίο ανέρχεται σε περισσότερες από 840 ημέρες τόσο σε πρώτο όσο και σε δεύτερο βαθμό⁶⁶. Μολονότι ο αριθμός των διοικητικών υποθέσεων που εκκρεμούν σε πρώτο βαθμό μειώνεται επίσης

⁵⁶ Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 7. Το εκτιμώμενο ποσό αυτής της μεταρρύθμισης ανέρχεται σε 267 εκατ. EUR.

⁵⁷ Έργο στο πλαίσιο του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης «Εκσυγχρονισμός του τομέα της δικαιοσύνης στην Πορτογαλία». Τα θέματα που καλύπτονται είναι τα εξής: σχεδιασμός και εφαρμογή οδών επίλυσης διαφορών με επίκεντρο τον χρήστη και ευρύτερων νομικών/δικαστικών υπηρεσιών, ψηφιοποίησης, ψηφιακών δεξιοτήτων των ενδιαφερόμενων μερών του τομέα της δικαιοσύνης, καθώς και της διαθεσιμότητας, της ποιότητας, της προσβασιμότητας και της δυνατότητας περαιτέρω χρήσης των δεδομένων της δικαιοσύνης.

⁵⁸ Conselho Superior da Magistratura, *Relatório Anual 2020*, σ. 96.

⁵⁹ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 6.

⁶⁰ Νόμος 1-A/2020 της 19ης Μαρτίου.

⁶¹ Πρόταση νόμου 30 XIV του Κοινοβουλίου, σχετικά με την «Επαγγελματική εκπροσώπηση συμφερόντων».

⁶² Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 6.

⁶³ Διάγραμμα 7, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁶⁴ Διάγραμμα 15, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁶⁵ Διαγράμματα 9 και 10, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁶⁶ Διάγραμμα 13, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

οριακά, παραμένει συγκριτικά υψηλός⁶⁷. Το ζήτημα εξετάστηκε επίσης σε ειδική ανά χώρα σύσταση στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου 2020, όσον αφορά την ανάγκη για βελτίωση της αποδοτικότητας των φορολογικών και διοικητικών δικαστηρίων⁶⁸.

Η κυβέρνηση αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την αύξηση της αποδοτικότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Η Πορτογαλία εξακολουθεί να τελεί υπό καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης λόγω της υπερβολικής διάρκειας των διαδικασιών ενώπιον πολιτικών και διοικητικών δικαστηρίων⁶⁹. Στο πλαίσιο αυτό, στις 30 Οκτωβρίου 2020, η κυβέρνηση ενέκρινε επικαιροποιημένο και ενοποιημένο σχέδιο δράσης, στο οποίο παρουσιάζονται μέτρα για την καταπολέμηση της υπερβολικής διάρκειας των διαδικασιών⁷⁰. Επιπλέον, ενισχύονται τα διοικητικά κέντρα διαιτησίας, προκειμένου να παρέχουν εναλλακτική λύση έναντι των διοικητικών και φορολογικών δικαστηρίων, μειώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον αριθμό των εισερχόμενων και εκκρεμών υποθέσεων στα εν λόγω δικαστήρια και διασφαλίζοντας τη δυνατότητα αποτελεσματικής προσφυγής⁷¹. Εφαρμόζεται επίσης προσωρινό καθεστώς κινήτρων για την περάτωση δικαστικών υποθέσεων, το οποίο ισχύει για όλες τις δικαιοδοσίες⁷². Λαμβάνονται επίσης μέτρα με στόχο την αύξηση της αποδοτικότητας των διαδικασιών αφερεγγυότητας⁷³. Επιπλέον, στο πλαίσιο του εθνικού σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, η Πορτογαλία παρουσίασε μεταρρυθμίσεις και επενδυτικά έργα με στόχο την αύξηση της αποδοτικότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης⁷⁴. Όπως αναφέρεται στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου⁷⁵, δημιουργήθηκαν ομάδες ταχείας αντίδρασης για τη διεκπεραίωση συσσωρευμένων υποθέσεων σε φορολογικά και διοικητικά δικαστήρια. Από στοιχεία που δημοσιεύθηκαν το 2021 προκύπτει ότι, κατά το πρώτο έτος δραστηριότητας, οι ομάδες αυτές κατέστησαν δυνατή την επίλυση του ενός τρίτου των υποθέσεων που είχαν εισέλθει στο

⁶⁷ Διάγραμμα 16, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁶⁸ Σύσταση του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 2020, σχετικά με το εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων της Πορτογαλίας για το 2020 και τη διατύπωση γνώμης του Συμβουλίου σχετικά με το πρόγραμμα σταθερότητας της Πορτογαλίας για το 2020.

⁶⁹ H46-20 Vicente Cardoso κατά Πορτογαλίας (αίτηση αριθ. 30130/10). Θα πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, σύμφωνα με τις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, η αποδοτικότητα των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ασφάλεια δικαίου και την εμπιστοσύνη του κοινού στο κράτος δικαίου [Σύσταση CM/Rec(2010)12 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, παράγραφος 30].

⁷⁰ Ανακοίνωση της Πορτογαλίας σχετικά με την υπόθεση Vicente Cardoso κατά Πορτογαλίας (αίτηση αριθ. 30130/10), DH-DD(2020)952, της 30ής Οκτωβρίου 2020.

⁷¹ Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 7. Βλ. επίσης διάγραμμα 27 του πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁷² Μέσω συναλλαγής, παραίτησης, συμφωνίας και ομολογίας.

⁷³ Ειδικότερα, το διάταγμα 126/2021 της 24/6 ρυθμίζει την άμεση πρόσβαση των αναγκαστικών διαχειριστών, των βάσεων δεδομένων της φορολογικής διοίκησης, της κοινωνικής ασφάλισης, του Caixa Geral de Aposentações, του Ταμείου Εγγύησης Μισθών, του κτηματολογίου, των εμπορικών μητρώων, των μητρώων οχημάτων, των ληξιαρχικών μητρώων και άλλων παρόμοιων μητρώων ή αρχείων, προκειμένου να λαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με την ταυτοποίηση του οφειλέτη και τον προσδιορισμό και τον εντοπισμό των περιουσιακών στοιχείων του.

⁷⁴ Παράρτημα της πρότασης εκτελεστικής απόφασης του Συμβουλίου για την έγκριση της αξιολόγησης του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Πορτογαλίας [COM(2021) 321 final] της 16ης Ιουνίου 2021. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της συνιστώσας 18 του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, η Πορτογαλία προβλέπει τη δημιουργία ειδικευμένων τμημάτων στα διοικητικά και φορολογικά δικαστήρια δεύτερου και τρίτου βαθμού, καθώς και την επιτάχυνση των διαδικασιών αφερεγγυότητας και την προσαρμογή τους στην αρχή «ψηφιακή εξ ορισμού».

⁷⁵ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 7.

σύστημα πριν από το 2013, υπερβαίνοντας τους αρχικούς στόχους⁷⁶. Ωστόσο, τα ενδιαφερόμενα μέρη επιστούν την προσοχή στο γεγονός ότι θα πρέπει επίσης να υπάρξει ενίσχυση των ομάδων και στον δεύτερο και τρίτο βαθμό, προκειμένου να αποφευχθεί η συσσώρευση υποθέσεων σε ολόκληρη την αλυσίδα του συστήματος απονομής δικαιοσύνης⁷⁷.

II. ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

Δεν έχουν σημειωθεί σημαντικές εξελίξεις όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς στην Πορτογαλία από την προηγούμενη περίοδο αναφοράς. Το Κεντρικό Τμήμα Ερευνών και Ποινικών Διώξεων (DCIAP), που έχει συσταθεί στο πλαίσιο της Εισαγγελίας, είναι επιφορτισμένο με τη διερεύνηση και τη δίωξη σοβαρών αδικημάτων, συμπεριλαμβανομένων της διαφθοράς και των οικονομικών και χρηματοοικονομικών εγκλημάτων, και συνεργάζεται στενά με την Εθνική Μονάδα για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς (UNCC), η οποία είναι ερευνητική μονάδα της αστυνομίας δίωξης του εγκλήματος⁷⁸. Όσον αφορά την πρόληψη της διαφθοράς, το 2021 συστάθηκε μηχανισμός για την καταπολέμηση της διαφθοράς με στόχο να συμβάλει στην αύξηση της ικανότητας πρόληψης. Μετά την ανάδειξη της νέας ηγεσίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, διορίστηκε νέος επικεφαλής του Συμβουλίου για την Πρόληψη της Διαφθοράς. Το Συμβούλιο για την Πρόληψη της Διαφθοράς λειτουργεί υπό την εποπτεία του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Η Αρχή Διαφάνειας, η οποία συστάθηκε το 2019, έχει αρμοδιότητες όσον αφορά την παρακολούθηση και τον έλεγχο των δηλώσεων περιουσιακών στοιχείων και συμφερόντων των πολιτικών αξιωματούχων και των υψηλόβαθμων διορισμένων υπαλλήλων, αλλά δεν λειτουργεί ακόμα.

Σύμφωνα με την αντίληψη εμπειρογνομόνων και διευθυντικών στελεχών επιχειρήσεων, το επίπεδο διαφθοράς στον δημόσιο τομέα παραμένει σχετικά χαμηλό. Στον δείκτη αντίληψης της διαφθοράς της Διεθνούς Διαφάνειας για το 2020, η Πορτογαλία βαθμολογήθηκε με 61/100 και καταλαμβάνει τη 10η θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την 33η θέση παγκοσμίως⁷⁹. Η αντίληψη αυτή παραμένει σχετικά σταθερή⁸⁰ κατά την τελευταία πενταετία⁸¹.

Η εθνική στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς για την περίοδο 2020-2024 εγκρίθηκε από την κυβέρνηση και συνοδεύτηκε από πρόταση αναθεώρησης του

⁷⁶ Ανώτατο Συμβούλιο Διοικητικών και Φορολογικών Δικαστηρίων, Ετήσια έκθεση 2019, σ. 76.

⁷⁷ Πληροφορίες που ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

⁷⁸ Η UNCC είναι η εξειδικευμένη επιχειρησιακή μονάδα που είναι επιφορτισμένη με τη διερεύνηση αδικημάτων διαφθοράς και συναφών εγκλημάτων, όπως η δωροδοκία ή η υπεξαίρεση δημόσιων πόρων, και έχει δικαιοδοσία σε εθνικό επίπεδο.

⁷⁹ Transparency International (Διεθνής Διαφάνεια), Corruption Perceptions Index 2020 (2021) [Δείκτης αντίληψης της διαφθοράς 2020 (2021)], σ. 2-3. Το επίπεδο της εκλαμβανόμενης διαφθοράς κατηγοριοποιείται ως εξής: χαμηλό (η αντίληψη εμπειρογνομόνων και στελεχών επιχειρήσεων σχετικά με τη διαφθορά στον δημόσιο τομέα λαμβάνει βαθμολογία μεγαλύτερη από 79)· σχετικά χαμηλό (βαθμολογίες μεταξύ 79-60), σχετικά υψηλό (βαθμολογίες μεταξύ 59-50), υψηλό (βαθμολογία κάτω από 50).

⁸⁰ Το 2015 η βαθμολογία ήταν 64, ενώ το 2020 η βαθμολογία είναι 61. Η βαθμολογία αυξάνεται/μειώνεται σημαντικά όταν μεταβάλλεται πάνω από πέντε μονάδες· αυξάνεται/μειώνεται (μεταβολή 4-5 μονάδων)· είναι σχετικά σταθερή (μεταβολή από 1 έως 3 μονάδες) την τελευταία πενταετία.

⁸¹ Τα στοιχεία του Ευρωβαρόμετρου σχετικά με την αντίληψη και την εμπειρία των πολιτών και των επιχειρήσεων όσον αφορά τη διαφθορά, όπως αναφέρθηκαν πέρυσι, επικαιροποιούνται κάθε δεύτερο έτος. Τα πλέον πρόσφατα στοιχεία προέρχονται από το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 502 (2020) και από το Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 482 (2019).

ποινικού νομικού πλαισίου. Η στρατηγική αποτέλεσε αντικείμενο δημόσιας διαβούλευσης τον Οκτώβριο του 2020⁸² και στη συνέχεια εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Υπουργών στις 18 Μαρτίου 2021⁸³. Η στρατηγική αποσκοπεί στη δημιουργία συνεκτικού και ισχυρού πλαισίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς⁸⁴ και περιλαμβάνει μέτρα για τον καλύτερο εντοπισμό, την πρόληψη και τη δίωξη της διαφθοράς, καθώς και για τη διασφάλιση της έγκαιρης και αποδοτικής αντιμετώπισης και της επιβολής κατάλληλων κυρώσεων στους παραβάτες από το σύστημα απονομής δικαιοσύνης. Ως πρώτο βήμα για την εφαρμογή της, στις 29 Απριλίου 2021 η κυβέρνηση ενέκρινε σειρά προτάσεων για την τροποποίηση των υφιστάμενων νομικών διατάξεων⁸⁵, κυρίως στον τομέα του ποινικού δικαίου⁸⁶. Η σύσταση ενός νέου φορέα, του εθνικού μηχανισμού για την καταπολέμηση της διαφθοράς, που είναι ανεξάρτητος από την κυβέρνηση και το κοινοβούλιο, εγκρίθηκε στις 25 Μαΐου 2021 με κυβερνητικό νομοθετικό διάταγμα⁸⁷, με τον ίδιο νόμο εγκρίνεται επίσης το γενικό καθεστώς για την πρόληψη της διαφθοράς (RGPC). Ο μηχανισμός θα παρακολουθεί την εφαρμογή του πλαισίου πρόληψης και θα επιβάλλει διοικητικά πρόστιμα στις μη συμμορφούμενες οντότητες⁸⁸.

Η κυβέρνηση έχει προτείνει μέτρα για την αύξηση της αποδοτικότητας των ποινικών διώξεων, καθώς εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά τον χειρισμό υποθέσεων διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια. Το Τμήμα Ερευνών και Ποινικών Διώξεων (DIAP), που συστάθηκε στο πλαίσιο της Εισαγγελίας, παραμένει αρμόδιο για τη διερεύνηση σοβαρών αδικημάτων, συμπεριλαμβανομένων της διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια και των χρηματοοικονομικών εγκλημάτων⁸⁹. Το Κεντρικό Τμήμα Ερευνών και Ποινικών Διώξεων (DCIAP) αποτελείται από 40 εισαγγελείς, εκ των οποίων επτά ασχολούνται ειδικά με τη διερεύνηση εγκλημάτων που σχετίζονται με τη διαφθορά και οικονομικών και

⁸² Η δημόσια διαβούλευση διήρκεσε από τις 3 Σεπτεμβρίου 2020 έως τις 23 Οκτωβρίου 2020 και κατέληξε σε διάσκεψη απολογισμού στις 21 Νοεμβρίου 2020, κατά την οποία παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν οι παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της διαβούλευσης.

⁸³ Ψήφισμα του Συμβουλίου Υπουργών 37/2021, Έγκριση της εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς.

⁸⁴ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση χώρας του 2020 για την Πορτογαλία, SWD(2020) 521 final, σ. 64.

⁸⁵ Πρόκειται για τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Εμπορικών Εταιρειών, του νόμου 34/87 της 16ης Ιουλίου 1987 (που θεσπίζει το καθεστώς ευθύνης των πολιτικών αξιωματούχων), του νόμου 36/94 της 29ης Σεπτεμβρίου 1994 (που θεσπίζει μέτρα για την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οικονομικού και χρηματοοικονομικού εγκλήματος), του νόμου 50/2007 της 31ης Αυγούστου 2007 (που θεσπίζει το καθεστώς ποινικής ευθύνης για συμπεριφορές που ενδέχεται να επηρεάσουν τον αληθή, θεμιτό και ορθό ανταγωνισμό και το αποτέλεσμά του στην αθλητική δραστηριότητα), και του νόμου 20/2008 της 21ης Απριλίου 2008 (που θεσπίζει το ποινικό καθεστώς της διαφθοράς στο διεθνές εμπόριο και στον ιδιωτικό τομέα).

⁸⁶ Νόμος 68/2019 της 27ης Αυγούστου, άρθρο 58 — Δικαιοδοσία. Σε αυτά περιλαμβάνονται εγκλήματα όπως η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες· η διαφθορά, η υπεξαίρεση και η οικονομική συμμετοχή σε επιχειρήσεις· η επιζήμια διοίκηση σε οικονομική μονάδα του δημόσιου τομέα· η απάτη κατά τη λήψη ή υπεξαίρεση επιδότησης, επιχορήγησης ή πίστωσης· οικονομικά και χρηματοοικονομικά αδικήματα που διαπράττονται με οργανωμένο τρόπο με τη χρήση τεχνολογίας υπολογιστών· οικονομικές και χρηματοοικονομικές παραβάσεις διεθνούς ή διακρατικής διάστασης.

⁸⁷ Νομοθετικό διάταγμα 960/XXII/2021.

⁸⁸ Στις οντότητες αυτές περιλαμβάνονται ιδιωτικές εταιρείες (με εξαίρεση τις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις) το κράτος, αυτόνομες περιφέρειες (δηλαδή οι Αζόρες και η Μαδέρα), τοπικές αρχές και άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (εθνική στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς 2020-2024, σ. 41).

⁸⁹ Νόμος 68/2019 της 27ης Αυγούστου, άρθρο 58 — Δικαιοδοσία.

χρηματοοικονομικών διεθνών ή διακρατικών παραβάσεων⁹⁰. Στο πλαίσιο της εθνικής αστυνομίας, η Εθνική Μονάδα για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς, η οποία υπάγεται στην αστυνομία δίωξης του εγκλήματος, ειδικεύεται στη διερεύνηση οικονομικών και χρηματοοικονομικών εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένης της διαφθοράς, και ενεργεί υπό τον συντονισμό του DCIAP στη διερεύνηση πολύπλοκων υποθέσεων⁹¹. Οι προσπάθειες για τη βελτίωση του ιστορικού επιδόσεων των ερευνών και των διώξεων για διαφθορά συνεχίζονται. Μόνο το 2020, η αστυνομία δίωξης του εγκλήματος έλαβε 503 ποινικές υποθέσεις⁹², και περάτωσε 553. Το ίδιο έτος, η αστυνομία δίωξης του εγκλήματος διαβίβασε 90 προτάσεις για την απαγγελία κατηγοριών σε υποθέσεις διαφθοράς⁹³. Όσον αφορά την επιβολή ποινών για αδικήματα διαφθοράς, οι ποινές με αναστολή παραμένουν σε σχετικά υψηλό επίπεδο, καθώς μόλις στο 15 % των καταδικασθέντων για διαφθορά επιβλήθηκε ποινή φυλάκισης το 2019, ενώ στο 54 % επιβλήθηκε ποινή φυλάκισης με αναστολή⁹⁴. Τα σοβαρότερα εμπόδια στη δίωξη υποθέσεων διαφθοράς φαίνεται να οφείλονται στη συνεχή έλλειψη πόρων στο επίπεδο των αστυνομικών και εισαγγελικών αρχών⁹⁵. Αυτό με τη σειρά του οδηγεί σε σημαντικές καθυστερήσεις, όπως στο στάδιο της έρευνας και της έκδοσης εντολών, και κυρίως σε ορισμένες πολύκροτες και πολύπλοκες υποθέσεις διαφθοράς στα οποία εμπλέκονται αξιωματούχοι σε υψηλά κλιμάκια, οι οποίες δεν μπόρεσαν να ολοκληρωθούν πριν από τη λήξη της προθεσμίας παραγραφής⁹⁶. Προκειμένου να ξεπεραστεί αυτό το επίμονο πρόβλημα, η κυβέρνηση έχει προτείνει μέτρα για την επίσπευση των απαγγελιών πολλαπλών κατηγοριών και της εκδίκασης υποθέσεων στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς⁹⁷, μολονότι στη στρατηγική δεν προσδιορίζονται συγκεκριμένα μέτρα όσον αφορά την κατανομή των πόρων⁹⁸.

⁹⁰ Τα περιφερειακά Τμήματα Ερευνών και Ποινικών Διώξεων (Coimbra, Évora, Λισαβόνα και Πόρτο) έχουν 36 περιφερειακούς εισαγγελείς. Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 9.

⁹¹ Η Εθνική Μονάδα για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς (UNCC) είναι, σύμφωνα με τους όρους του νομοθετικού διατάγματος 137/2019 της 13ης Σεπτεμβρίου, κεντρική μονάδα ποινικών ερευνών, με έδρα τη Λισαβόνα και με αρμοδιότητα για ολόκληρη την εθνική επικράτεια. Εκτός της Λισαβόνας, οι κεντρικές ερευνητικές μονάδες ασκούν τις αρμοδιότητές τους μέσω θέσεων στις εγκαταστάσεις των αποκεντρωμένων μονάδων ποινικών ερευνών. Η UNCC διαθέτει 12 ερευνητικές μονάδες και 106 υπαλλήλους με αντικείμενο τις ποινικές έρευνες.

⁹² Πρόκειται για νέες υποθέσεις, υποθέσεις που επανεξετάζονται και υποθέσεις για τις οποίες κινείται αυτόνομη έρευνα, οι οποίες αφορούν εγκλήματα τα οποία δεν έχουν καταγραφεί από όργανα της αστυνομίας δίωξης του εγκλήματος, αλλά από άλλα όργανα, συνήθως την Εισαγγελία.

⁹³ Κίνηση υποθέσεων διαφθοράς από την αστυνομία δίωξης του εγκλήματος το 2019· Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, παράρτημα Ι.

⁹⁴ Για στοιχεία σχετικά με τα έτη 2017-2018, βλ. έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 9. Τα δεδομένα εδώ αναφέρονται σε καταδίκες σε ποινικές υποθέσεις κατά το στάδιο της δίκης ενώπιον των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων· Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, παράρτημα Ι. Για περισσότερες πληροφορίες, ανατρέξτε στη διαδικτυακή βάση δεδομένων της Γενικής Διεύθυνσης για την πολιτική στον τομέα της δικαιοσύνης (2019), Στατιστικές για τη δικαιοσύνη: Διαφθορά.

⁹⁵ Πληροφορίες που ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία· παρατηρήσεις που υπέβαλε η ένωση Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés (MEDEL) για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 58· Público (2020), «Η έλλειψη ανθρώπινων πόρων εξηγεί τη βραδύτητα της δικαιοσύνης σε υποθέσεις διαφθοράς, δηλώνει η γενική εισαγγελέας», Público, 6 Ιανουαρίου 2020.

⁹⁶ Πληροφορίες που ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

⁹⁷ Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία. Βλ. επίσης ενότητα Ι.

⁹⁸ Στη στρατηγική αναγνωρίζεται η ανάγκη εντοπισμού και ανάλυσης των λόγων στους οποίους οφείλονται οι καθυστερήσεις σε πολύπλοκες υποθέσεις με σκοπό την καλύτερη κατανομή των πόρων. Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

Το Συμβούλιο για την Πρόληψη της Διαφθοράς (CPC) συνεχίζει τις δραστηριότητές του στον τομέα της πρόληψης της διαφθοράς. Εκδίδει συστάσεις σχετικά με την πρόληψη των κινδύνων διαφθοράς και παρακολουθεί την εφαρμογή τους. Κατά την περίοδο αναφοράς, το CPC πραγματοποίησε 86 παιδαγωγικές επισκέψεις σε δημόσιες οντότητες σε ολόκληρη τη χώρα, εστιάζοντας ειδικότερα σε οντότητες που δραστηριοποιούνται σε τομείς υψηλού κινδύνου και όπου υπάρχει ανάγκη ευαισθητοποίησης σχετικά με την πρόληψη παρατυπιών στις δημόσιες δαπάνες⁹⁹. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, το Συμβούλιο επικέντρωσε τις προσπάθειές του στην ευαισθητοποίηση σχετικά με την πρόληψη της διαφθοράς στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης και στην εκτέλεση του προϋπολογισμού, ιδίως σε τοπικό επίπεδο. Παρότι στη νέα στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς τονίζεται η ανάγκη για περισσότερες ικανότητες για την πρόληψη της διαφθοράς, προς το παρόν οι πόροι που διατίθενται στο Συμβούλιο παραμένουν περιορισμένοι¹⁰⁰. Απομένει να διαπιστωθεί αν ο νεοσυσταθείς μηχανισμός για την καταπολέμηση της διαφθοράς, στον οποίο θα ενταχθεί το Συμβούλιο για την Πρόληψη της Διαφθοράς, θα συμβάλει στην αύξηση της ικανότητας πρόληψης της διαφθοράς¹⁰¹.

Μολονότι το 2019 επήλθαν βελτιώσεις στο σύστημα ακεραιότητας για υψηλόβαθμους υπαλλήλους, απομένει να διαπιστωθεί ο αντίκτυπος των κανόνων για τις συγκρούσεις συμφερόντων και των κωδίκων δεοντολογίας. Από το 2019, έχουν θεσπιστεί κώδικες δεοντολογίας που ρυθμίζουν τη δεοντολογία, τις συγκρούσεις συμφερόντων και το ασυμβίβαστο¹⁰² για τους κυβερνητικούς αξιωματούχους¹⁰³. Όσον αφορά τα μέλη του Κοινοβουλίου, υπάρχει επίσης κώδικας δεοντολογίας σε ισχύ¹⁰⁴, και η Κοινοβουλευτική Επιτροπή για τη Διαφάνεια και τον Οργανισμό των Μελών παρακολουθεί και εφαρμόζει τον κώδικα των μελών του Κοινοβουλίου. Τον Απρίλιο του 2021, η επιτροπή συγκρότησε ομάδα εργασίας για την εφαρμογή του κώδικα¹⁰⁵ και δημοσίευσε κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την αποδοχή δώρων και φιλοξενίας από τα μέλη του Κοινοβουλίου, καθώς και συστάσεις σχετικά με το ασυμβίβαστο¹⁰⁶. Ωστόσο, εκκρεμεί η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος πρόληψης των συγκρούσεων συμφερόντων¹⁰⁷. Η ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς (GRECO) εξέφρασε την ικανοποίησή της για τις βελτιώσεις αυτές, αλλά ζητεί τη θέσπιση κατάλληλων εποπτικών μηχανισμών, συμπεριλαμβανομένων κυρώσεων για ανάρμοστες πράξεις, που δεν προβλέπονται στον κώδικα¹⁰⁸. Τον Οκτώβριο του 2020, εγκρίθηκε σχέδιο κώδικα δεοντολογίας για τους εισαγγελείς, το οποίο τελεί επί του παρόντος

⁹⁹ Πληροφορίες που ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

¹⁰⁰ Στο προσωπικό περιλαμβάνονται: 3 βοηθοί, 1 ειδικός σύμβουλος και 2 σύμβουλοι και 1 εκπαιδευτικός.

¹⁰¹ Νομοθετικό διάταγμα 960/XXII/2021.

¹⁰² Νόμος 7/93 της 1ης Μαρτίου 1993, άρθρο 20 παράγραφος 1. Από το 2019, το σύστημα του ασυμβίβαστου για υψηλόβαθμους υπαλλήλους επανεξετάστηκε προκειμένου να διευρυνθεί το πεδίο των ασυμβίβαστων δημόσιων λειτουργημάτων ώστε να συμπεριληφθούν οι δημόσιες επιχειρήσεις και κάθε άλλη εταιρεία στην οποία το κράτος είναι μέτοχος.

¹⁰³ Ψήφισμα του Συμβουλίου Υπουργών 184/2019.

¹⁰⁴ Ψήφισμα του Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας 210/2019.

¹⁰⁵ Στο πλαίσιο της επίσκεψης στην Πορτογαλία, η Επιτροπή ενημερώθηκε ότι η επιτροπή έχει εκδώσει έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του κώδικα και, μέχρι στιγμής, δεν έχει εξακριβωθεί καμία παράβαση του κώδικα. Η έκθεση αναμένεται να δημοσιευθεί στον ιστότοπο: <https://www.parlamento.pt/sites/COM/XIVLeg/14CTED/GTACC/Paginas/Composicao.aspx>.

¹⁰⁶ Ο.π.

¹⁰⁷ GRECO (Ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς), Fourth Evaluation Round on corruption prevention in respect of members of Parliament, judges and prosecutors – Second Interim Compliance Report Portugal (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων για την πρόληψη της διαφθοράς σε σχέση με μέλη του Κοινοβουλίου, δικαστές και εισαγγελείς — Δεύτερη ενδιάμεση έκθεση συμμόρφωσης για την Πορτογαλία), σ. 6.

¹⁰⁸ Ο.π., σ. 4.

υπό δημόσια διαβούλευση¹⁰⁹. Όσον αφορά τους δικαστές, το καλοκαίρι του 2020 εγκρίθηκε κανονισμός σχετικά με τις υποχρεώσεις δήλωσης¹¹⁰.

Θεσπίστηκαν νέοι κανόνες για την εναρμόνιση του συστήματος δήλωσης περιουσιακών στοιχείων για πολιτικούς αξιωματούχους και υψηλόβαθμους υπαλλήλους. Σύμφωνα με τις νέες διατάξεις που θεσπίστηκαν τον Νοέμβριο του 2020, οι πολιτικοί αξιωματούχοι και οι υψηλόβαθμοι διορισμένοι υπάλληλοι υποχρεούνται πλέον να υποβάλλουν σε ενιαίο έγγραφο τη δήλωση εισοδήματος, περιουσιακών στοιχείων, συμφερόντων, ασυμβίβαστου και κωλυμάτων τους¹¹¹. Η μεταρρύθμιση προβλέπει επίσης τη δημιουργία διαδικτυακής ψηφιακής πλατφόρμας για τη δημοσίευση των δηλώσεων, με σκοπό την παροχή πληροφοριών σχετικά με τις θέσεις, τα καθήκοντα και τις εξωτερικές δραστηριότητες που εκτελέστηκαν κατά τη διάρκεια της θητείας και κατά τα προηγούμενα τρία έτη. Ωστόσο, η μεταρρύθμιση δεν επιλύει την έλλειψη συχνών και ουσιαστικών ελέγχων των ενιαίων δηλώσεων, όπως συνιστά η GRECO¹¹². Επιπλέον, η GRECO εξακολουθεί να ανησυχεί για την έλλειψη κυρώσεων για ήσσονος σημασίας παραβάσεις των υποχρεώσεων υποβολής εκθέσεων¹¹³. Η νέα Αρχή Διαφάνειας, η οποία προβλεπόταν αρχικά να συσταθεί το 2020 στο πλαίσιο του Συνταγματικού Δικαστηρίου¹¹⁴, θα είναι αρμόδια μόλις αρχίσει να λειτουργεί για την επαλήθευση των δηλώσεων των πολιτικών και των ανώτερων δημόσιων υπαλλήλων¹¹⁵. Ωστόσο, δεν έχει ξεκινήσει ακόμη τις δραστηριότητές της λόγω έλλειψης πόρων καθώς και εγκαταστάσεων¹¹⁶.

Παρότι εκκρεμεί ακόμη η εφαρμογή των κανόνων για τη μεταπήδηση προς ή από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, στο Κοινοβούλιο είναι υπό συζήτηση νέα νομοθεσία για την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων. Οι κανόνες για τη μεταπήδηση

¹⁰⁹ Εισαγγελία (20 Οκτωβρίου 2020), Σχέδιο κώδικα δεοντολογίας για τους εισαγγελείς — Δημόσια διαβούλευση.

¹¹⁰ Βλ. επίσης ενότητα I.

¹¹¹ Νόμος 69/2020 της 9ης Νοεμβρίου 2020, άρθρο 1. Επιπλέον, με τον νόμο 69/2020 της 9ης Νοεμβρίου θεσπίστηκε η πρόσβαση του κοινού στις πληροφορίες που περιέχονται στο μητρώο συμφερόντων στο πλαίσιο της «Declaração Única», συμπεριλαμβανομένων των θέσεων που κατέχουν, καθώς και των καθηκόντων και των δραστηριοτήτων που ασκούν οι υψηλόβαθμοι δημόσιοι και πολιτικοί αξιωματούχοι σωρευτικά με την εντολή τους, καθώς και των θέσεων, των καθηκόντων και των δραστηριοτήτων τους κατά τα τρία προηγούμενα έτη.

¹¹² GRECO (Ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς), Fourth Evaluation Round on corruption prevention in respect of members of Parliament, judges and prosecutors – Second Interim Compliance Report Portugal (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων για την πρόληψη της διαφθοράς σε σχέση με μέλη του Κοινοβουλίου, δικαστές και εισαγγελείς — Δεύτερη ενδιάμεση έκθεση συμμόρφωσης για την Πορτογαλία), σ. 8.

¹¹³ Ο.π., σ. 7.

¹¹⁴ Το άρθρο 4 του οργανικού νόμου 4/2019 της 13ης Σεπτεμβρίου 2019 προβλέπει ότι εναπόκειται στην κυβέρνηση να συμπεριλάβει στον προτεινόμενο κρατικό προϋπολογισμό για το 2020, στις γενικές δαπάνες του κράτους που σχετίζονται με το Συνταγματικό Δικαστήριο, τα αναγκαία κονδύλια για τη δημιουργία και τη λειτουργία της Αρχής Διαφάνειας, καθώς και για τη δημιουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας που προβλέπεται από τον νόμο.

¹¹⁵ Το άρθρο 5 του οργανικού νόμου 4/2019 της 13ης Σεπτεμβρίου 2019 προβλέπει ότι, μέχρι τη σύσταση της Αρχής Διαφάνειας, οι μεμονωμένες δηλώσεις εισοδήματος, περιουσιακών στοιχείων και συμφερόντων εξακολουθούν να υποβάλλονται στο Συνταγματικό Δικαστήριο και να ελέγχονται σύμφωνα με το προηγούμενο καθεστώς.

¹¹⁶ GRECO (Ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς), Fourth Evaluation Round on corruption prevention in respect of members of Parliament, judges and prosecutors – Second Interim Compliance Report Portugal (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων για την πρόληψη της διαφθοράς σε σχέση με μέλη του Κοινοβουλίου, δικαστές και εισαγγελείς — Δεύτερη ενδιάμεση έκθεση συμμόρφωσης για την Πορτογαλία), σ. 8.

προς ή από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα επικαιροποιήθηκαν το 2019¹¹⁷. Οι κανόνες μετά την έξοδο από την υπηρεσία, συμπεριλαμβανομένης τριετούς περιόδου αναμονής, ισχύουν επί του παρόντος για τους πολιτικούς και υψηλόβαθμους αξιωματούχους, συμπεριλαμβανομένων των μελών του υπουργικού συμβουλίου και των διοικητικών συμβουλίων των κρατικών επιχειρήσεων¹¹⁸. Οι κυρώσεις για μη συμμόρφωση συνίστανται σε τριετή αποκλεισμό από την άσκηση καθηκόντων σε δημόσιο αξίωμα¹¹⁹. Καθήκον του Συνταγματικού Δικαστηρίου και της Εισαγγελίας είναι η εφαρμογή του νόμου. Ωστόσο, εξακολουθεί να μην υπάρχει αρμόδιος φορέας για την παρακολούθηση των παραβάσεων των περιορισμών μετά την έξοδο από την υπηρεσία, γεγονός που δημιουργεί ανησυχίες όσον αφορά την επιβολή τους¹²⁰. Όσον αφορά την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων, συνεχίζονται οι προσπάθειες θέσπισης νέας νομοθεσίας για τη ρύθμιση των δραστηριοτήτων άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων¹²¹. Τρεις κοινοβουλευτικές ομάδες υπέβαλαν νομοσχέδια¹²² με στόχο την τροποποίηση των προτεινόμενων κανόνων ώστε να ξεπεραστούν οι ανησυχίες που οδήγησαν στην άσκηση βέτο από τον πρόεδρο το 2019¹²³. Παρότι η κοινοβουλευτική διαδικασία βρίσκεται σε εξέλιξη, δεν υπάρχουν πληροφορίες σχετικά με το χρονοδιάγραμμα για την έγκριση και την εφαρμογή της εν λόγω νομοθεσίας. Η GRECO τόνισε την ανάγκη να αποσαφηνιστεί το πεδίο των επιτρεπόμενων επαφών μεταξύ μελών του Κοινοβουλίου και συμφερόντων τρίτων, ζήτημα το οποίο δεν έχει ακόμη αντιμετωπιστεί¹²⁴.

Το ισχύον σύστημα προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος τελεί υπό αναθεώρηση. Η εθνική στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς προβλέπει τη βελτίωση του νομικού πλαισίου για την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος, που χρονολογείται από το 2008¹²⁵, με νέες εγγυήσεις, συμπεριλαμβανομένων δημόσιων

¹¹⁷ Ο νόμος 52/2019 της 31ης Ιουλίου 2019 εισήγαγε διάφορες μεταρρυθμίσεις στις οποίες περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η απαγόρευση που επιβάλλεται στα μέλη διοικητικών συμβουλίων κρατικών εταιρειών να κατέχουν θέσεις σε αποκτώσα ή παραχωρησιούχο οντότητα για διάστημα έως τριών ετών από την ημερομηνία πώλησης ή παραχώρησης των περιουσιακών στοιχείων στην οποία έχουν εμπλακεί και η τριετής περίοδος αναμονής για τα μέλη του υπουργικού συμβουλίου, κατά τη διάρκεια της οποίας απαγορεύεται οποιαδήποτε εξαρτημένη εργασία ή παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών σε διεθνείς οργανισμούς με τους οποίους έχουν συνάψει θεσμικές σχέσεις στο πλαίσιο δημόσιας υπηρεσίας. Βλ. έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 11.

¹¹⁸ Νόμος 52/2019 της 31ης Ιουλίου 2019, άρθρο 10.

¹¹⁹ Νόμος 52/2019 της 31ης Ιουλίου 2019, άρθρο 11 παράγραφος 3.

¹²⁰ Πληροφορίες που ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

¹²¹ Πληροφορίες που ελήφθησαν από το Κοινοβούλιο κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία. Βλ. επίσης πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 13-14.

¹²² Νομοθετική πρόταση 253/XIV/1.

¹²³ Οι προσπάθειες προώθησης νομοσχεδίου για τη ρύθμιση των δραστηριοτήτων άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων απέτυχαν, καθώς ο πρόεδρος επέστρεψε προς επανεξέταση νομοσχέδιο που είχε εγκριθεί από το κοινοβούλιο τον Ιούνιο του 2019. Βλ. έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 11.

¹²⁴ GRECO (Ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς), Fourth Evaluation Round on corruption prevention in respect of members of Parliament, judges and prosecutors – Second Interim Compliance Report Portugal (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων για την πρόληψη της διαφθοράς σε σχέση με μέλη του Κοινοβουλίου, δικαστές και εισαγγελείς — Δεύτερη ενδιάμεση έκθεση συμμόρφωσης για την Πορτογαλία), σ. 4.

¹²⁵ Νόμος 19/2008 της 21ης Απριλίου 2008. Πέραν του γενικού κανόνα που αναφέρθηκε, υπάρχουν και άλλοι διάσπαρτοι κανόνες για τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, κυρίως όσοι προβλέπονται στον νόμο 93/99 της 14ης Ιουλίου (προστασία μαρτύρων)· στον νόμο 83/2017 της 18ης Αυγούστου 2017 όπως επικαιροποιήθηκε με τον νόμο 58/2020 της 31ης Αυγούστου 2020 (στο άρθρο 108 παράγραφος 5), στο πλαίσιο της καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της

προγραμμάτων συμμόρφωσης και ενισχυμένων διαύλων υποβολής καταγγελιών και εργαλείων προστασίας¹²⁶. Το Συμβούλιο για την Πρόληψη της Διαφθοράς είναι αρμόδιο για την παρακολούθηση του συστήματος καταγγελιών και την παραπομπή τους στον γενικό εισαγγελέα, ο οποίος είναι αρμόδιος για τη διερεύνηση υποθέσεων διαφθοράς¹²⁷. Η Εισαγγελία διαχειρίζεται ηλεκτρονικό σύστημα καταγγελίας δυσλειτουργιών από μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος για την αναφορά υποθέσεων, συμπεριλαμβανομένων της διαφθοράς και συναφών εγκλημάτων που διαπράττονται στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα¹²⁸.

Αρκετά θεσμικά όργανα έχουν αυξήσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με την ανάγκη αντιμετώπισης των κινδύνων διαφθοράς που προκαλούνται από την πανδημία COVID-19. Στο πλαίσιο των μέτρων έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση της έξαρσης της πανδημίας, το Συμβούλιο για την Πρόληψη της Διαφθοράς δημοσίευσε σύσταση σχετικά με την πρόληψη των κινδύνων διαφθοράς και συναφών παραβάσεων¹²⁹. Στη σύσταση τονίζεται η ανάγκη να διατηρήσουν όλοι οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων και οι δημόσιοι υπάλληλοι τα υψηλότερα επίπεδα διαφάνειας, δεοντολογίας και ακεραιότητας, και ζητείται η λήψη μέτρων για την πρόληψη και τον μετριασμό των κινδύνων διαφθοράς κατά την άσκηση των δημόσιων δραστηριοτήτων τους¹³⁰. Το Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα σχετικά με την πρόληψη των κινδύνων διαφθοράς και συναφών αδικημάτων στο πλαίσιο της νόσου COVID-19, συμπεριλαμβανομένων των κινδύνων σύγκρουσης συμφερόντων, ζητώντας να διασφαλιστεί η διαφάνεια και η ακεραιότητα σε συγκεκριμένους τομείς κινδύνου, όπως οι δημόσιες συμβάσεις, η υγεία και οι υποδομές¹³¹. Το Ελεγκτικό Συνέδριο αναπτύσσει επίσης διάφορες δράσεις ελέγχου για την αντιμετώπιση των αυξημένων κινδύνων όσον αφορά τη χρήση δημόσιων πόρων στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19¹³².

III. ΠΟΛΥΦΩΝΙΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η ελευθερία της έκφρασης και πληροφόρησης, καθώς και η ελευθερία και η πολυφωνία των μέσων μαζικής επικοινωνίας προστατεύονται από το Σύνταγμα¹³³. Το άρθρο 39 του Συντάγματος προβλέπει τη σύσταση ανεξάρτητου ρυθμιστικού φορέα, ο οποίος θα παρακολουθεί τις δραστηριότητες των μέσων μαζικής επικοινωνίας στο ραδιόφωνο, στον Τύπο και στον οπτικοακουστικό τομέα¹³⁴. Θεσπίστηκε νομοθεσία για τη μεταφορά της

τρομοκρατίας ή στον Κώδικα Κινητών Αξιών, στο Γενικό Καθεστώς Πιστωτικών Ιδρυμάτων και Χρηματοπιστωτικών Εταιρειών και στο Γενικό Καθεστώς Οργανισμών Συλλογικών Επενδύσεων.

¹²⁶ Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 14-15.

¹²⁷ Το 2019 το Συμβούλιο για την Πρόληψη της Διαφθοράς χειρίστηκε και ανέλυσε συνολικά 796 ανακοινώσεις (783 δικαστικές ανακοινώσεις συν 13 εκθέσεις ελέγχου), αριθμός που αντιπροσωπεύει αύξηση κατά περίπου 31,7 % σε σύγκριση με το σύνολο των 604 εκθέσεων που καταχωρίστηκαν το 2018.

¹²⁸ Το 2019 κινήθηκαν 249 έρευνες και 31 προληπτικές έρευνες, ενώ 787 καταγγελίες εστάλησαν σε άλλες οντότητες και 896 περατώθηκαν.

¹²⁹ Συμβούλιο για την Πρόληψη της Διαφθοράς (2020), Σύσταση — Πρόληψη των κινδύνων διαφθοράς και συναφών παραβάσεων στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης της έξαρσης της πανδημίας COVID-19.

¹³⁰ Η εν λόγω σύσταση απευθύνεται σε όλους τους δημόσιους φορείς και οντότητες καθώς και σε όλες τις άλλες οντότητες, ανεξαρτήτως της φύσης τους, που παρεμβαίνουν στη διαχείριση ή στον έλεγχο του δημόσιου χρήματος και άλλων δημόσιων αξιών.

¹³¹ Ψήφισμα του Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας 4/2021.

¹³² Ελεγκτικό Συνέδριο, Κίνδυνοι όσον αφορά τη χρήση δημόσιων πόρων για τη διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης (COVID-19).

¹³³ Άρθρα 37-38.

¹³⁴ Ο νόμος 53/2005, Οργανισμός της ERC, άρθρο 6, ορίζει τα εξής: «όλες οι οντότητες που δραστηριοποιούνται στον τομέα των μέσων μαζικής επικοινωνίας, και εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του πορτογαλικού κράτους, υπόκεινται σε εποπτεία και παρέμβαση του ρυθμιστικού συμβουλίου (...)».

αναθεωρημένης οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων στο εθνικό δίκαιο. Ο Ποινικός Κώδικας¹³⁵ παρέχει προστασία στους δημοσιογράφους κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων τους επί ίσοις όροις με άλλα «προστατευόμενα πρόσωπα» (δικαστές, δικηγόρους, μάρτυρες, προσωπικό ασφαλείας και διαιτητές αθλητικών διοργανώσεων).

Η ρυθμιστική αρχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας απέκτησε νέες αρμοδιότητες και ενίσχυσε τις αλληλεπιδράσεις της με τα ενδιαφερόμενα μέρη των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Ο ειδικός νόμος για τη σύσταση της ρυθμιστικής αρχής των μέσων μαζικής επικοινωνίας (Entidade Reguladora para a Comunicação Social, ERC)¹³⁶ δεν έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές. Ωστόσο, οι αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής των μέσων μαζικής επικοινωνίας διευρύνθηκαν στο πλαίσιο της μεταφοράς της αναθεωρημένης οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων στο εθνικό δίκαιο, καθώς η Πορτογαλία τροποποίησε τον νόμο για την τηλεόραση και τις κατά παραγγελία οπτικοακουστικές υπηρεσίες στο πλαίσιο αυτό¹³⁷. Οι νέες αρμοδιότητες αφορούν, μεταξύ άλλων, τη συνεργασία με άλλες ρυθμιστικές αρχές εντός της ΕΕ, τις πλατφόρμες ανταλλαγής βίντεο και πρόσθετα καθήκοντα υποβολής εκθέσεων και τήρησης μητρώων (π.χ. κατάλογοι παρόχων κατά παραγγελία οπτικοακουστικών υπηρεσιών, ραδιοτηλεοπτικών φορέων και παρόχων πλατφόρμας ανταλλαγής βίντεο). Για ορισμένες από αυτές τις νέες αρμοδιότητες θα απαιτηθούν νέες δομές και τεχνικοί πόροι. Δεδομένου του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζει στον τομέα των μέσων μαζικής επικοινωνίας, η ρυθμιστική αρχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας έχει ενισχύσει τις αλληλεπιδράσεις της με τα σημαντικότερα ενδιαφερόμενα μέρη (π.χ. επιτροπή επαγγελματικών αδειών δημοσιογράφων, ένωση Τύπου Πορτογαλίας, ένωση δημοσιογράφων) και συμμετέχει στις συνεδριάσεις του νεοσυσταθέντος γνωμοδοτικού συμβουλίου δημοσιογραφίας¹³⁸. Το εν λόγω γνωμοδοτικό συμβούλιο έχει συζητήσει σημεία του νομοθετικού πλαισίου που χρήζουν επικαιροποίησης.

Όπως αναφέρθηκε πέρυσι, διασφαλίζεται η διαφάνεια της ιδιοκτησίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Ως αποτέλεσμα της αποτελεσματικής εφαρμογής, από τη ρυθμιστική αρχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας, του ειδικού νόμου¹³⁹ που ρυθμίζει τη διαφάνεια της ιδιοκτησίας σε όλες τις αγορές μέσων μαζικής επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένου του διαδικτύου, στην έκθεση χώρας για την Πορτογαλία του Παρατηρητηρίου για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας του 2021 (MPM 2021) καταγράφεται χαμηλός κίνδυνος στον τομέα αυτόν¹⁴⁰. Το MPM 2021 αναφέρει υψηλό επίπεδο συγκέντρωσης των ειδησεογραφικών μέσων μαζικής επικοινωνίας, ιδίως λόγω του περιορισμένου αριθμού παραγόντων που ελέγχουν τους κλάδους των μέσων μαζικής επικοινωνίας¹⁴¹. Ωστόσο, σε πρόσφατη μελέτη, η ρυθμιστική αρχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας εκτιμά ότι το τοπίο των μέσων μαζικής επικοινωνίας χαρακτηρίζεται από πολυμορφία και πολυφωνία¹⁴².

¹³⁵ Άρθρο 132 παράγραφος 2 στοιχείο (I).

¹³⁶ Οργανισμός της ERC (νόμος 53/2005 της 8ης Νοεμβρίου 2005).

¹³⁷ Νόμος 74/2020 της 19ης Νοεμβρίου 2020.

¹³⁸ Πληροφορίες που ελήφθησαν από την ERC κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

¹³⁹ Νόμος 78/2015 της 29ης Ιουλίου.

¹⁴⁰ 2021 Media Pluralism Monitor country report for Portugal (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας 2021, έκθεση χώρας για την Πορτογαλία), σ. 11.

¹⁴¹ Υψηλά επίπεδα συγκέντρωσης ιδιοκτησίας μπορούν να εντοπιστούν στην τηλεόραση, στο ραδιόφωνο και στα έντυπα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Η απόκτηση πλήρων και επικαιροποιημένων πληροφοριών σχετικά με τις αγορές διαδικτυακών μέσων μαζικής επικοινωνίας αποτελεί πρόκληση. Βλ. 2021 Media Pluralism Monitor, country report for Portugal (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας 2021, έκθεση χώρας για την Πορτογαλία), σ. 11, 19.

¹⁴² ERC, Κανονιστική έκθεση 2019 (Διαφάνεια των μέσων μαζικής επικοινωνίας), σ. 241.

Η κυβέρνηση έθεσε σε εφαρμογή ειδικά μέτρα στήριξης για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας με στόχο τον μετριασμό των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας λόγω της πανδημίας COVID-19. Τα μέτρα αυτά έλαβαν τη μορφή δέσμης για την προαγορά θεσμικών διαφημίσεων αξίας 15 εκατ. EUR¹⁴³. Καθώς περισσότερο από το ήμισυ του ποσού αυτού διατέθηκε στους τρεις μεγάλους ομίλους μέσων μαζικής επικοινωνίας, το γεγονός αυτό προκάλεσε ορισμένες ανησυχίες και εκκλήσεις από ενδιαφερόμενα μέρη και πανεπιστημιακούς για συζήτηση σχετικά με μια περισσότερο δίκαιη και βιώσιμη πολιτική για τη στήριξη της ποιοτικής δημοσιογραφίας¹⁴⁴. Εκτός από αυτή την έκτακτη δέσμη μέτρων στήριξης, δεν υπάρχουν άμεσες επιδοτήσεις προς τα μέσα μαζικής επικοινωνίας πέραν των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας¹⁴⁵. Τα ενδιαφερόμενα μέρη τόνισαν την επιδείνωση των συνθηκών εργασίας, καθώς 30 τοπικά μέσα μαζικής επικοινωνίας εξαφανίστηκαν από την έναρξη της πανδημίας, πραγματοποιήθηκαν περικοπές του προϋπολογισμού από διάφορους ομίλους μέσων μαζικής επικοινωνίας¹⁴⁶ και απολύθηκαν 80 υπάλληλοι από μεγάλο όμιλο μέσων μαζικής επικοινωνίας παρά τη στήριξη του κράτους. Η διαφάνεια της κρατικής διαφήμισης εξακολουθεί να ρυθμίζεται πλήρως¹⁴⁷ και η εποπτεία της συμμόρφωσης διασφαλίζεται από τη ρυθμιστική αρχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Τα πρότυπα για την προστασία των δημοσιογράφων παραμένουν υψηλά. Οι τροποποιήσεις του ποινικού κώδικα το 2018 παρείχαν μεγαλύτερη προστασία στους δημοσιογράφους κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων τους. Μετά τις τροποποιήσεις αυτές, οι δημοσιογράφοι συμπεριλήφθηκαν στις κατηγορίες επαγγελματιών στα οποία παρέχεται ενισχυμένη προστασία, και οι επιθέσεις κατά δημοσιογράφων θεωρούνται «δημόσια εγκλήματα», με αποτέλεσμα να μην απαιτείται επίσημη καταγγελία του θύματος για την άσκηση ποινικής δίωξης. Τέτοιες επιθέσεις παραμένουν σχετικά σπάνιες στην Πορτογαλία, μολονότι τα ενδιαφερόμενα μέρη των μέσων μαζικής επικοινωνίας επισημαίνουν την έλλειψη συστηματικής συλλογής δεδομένων σχετικά με απειλές ή βία κατά δημοσιογράφων, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε ελλιπή αναφορά περιστατικών βίας, ειδικότερα στο διαδίκτυο¹⁴⁸. Σύμφωνα με το MPM 2021, η νομοθεσία και η νομολογία φαίνεται να προστατεύουν αποτελεσματικά τους δημοσιογράφους¹⁴⁹.

Οι δημοσιογράφοι αντιμετώπισαν πρόσφατα ορισμένες απειλές και περιορισμούς στις επαγγελματικές τους δραστηριότητες. Τον Ιανουάριο του 2021, αποκαλύφθηκε ότι τέσσερις Πορτογάλοι δημοσιογράφοι τέθηκαν υπό αστυνομική παρακολούθηση κατόπιν αιτήματος εισαγγελέα με σκοπό τον εντοπισμό των πηγών των δημοσιογράφων¹⁵⁰. Η εντολή εκδόθηκε χωρίς ένταλμα από ανακριτή. Τα ενδιαφερόμενα μέρη εξέφρασαν ανησυχία σχετικά με τη σοβαρότητα αυτής της συμπεριφοράς και ζήτησαν την άμεση αντίδραση των εισαγγελικών αρχών προκειμένου να διασφαλιστεί η ελευθερία του Τύπου¹⁵¹. Παρότι η

¹⁴³ Ο.π., σ. 12. Νομοθετικό διάταγμα 20-A/2020 της 6ης Μαΐου 2020 και ψήφισμα του Συμβουλίου Υπουργών 38-B/2020 της 15ης Μαΐου 2020.

¹⁴⁴ Ο.π., σ. 17.

¹⁴⁵ Ο.π., σ. 12.

¹⁴⁶ Δημοσιογράφοι Χωρίς Σύνορα, 2021, World Press Freedom Index (Παγκόσμιος δείκτης ελευθερίας του Τύπου), έκθεση χώρας για την Πορτογαλία.

¹⁴⁷ Νόμος 95/2015 της 17ης Αυγούστου 2015.

¹⁴⁸ Πληροφορίες που ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

¹⁴⁹ 2021 Media Pluralism Monitor country report for Portugal (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας 2021, έκθεση χώρας για την Πορτογαλία), σ. 9.

¹⁵⁰ 2021 Media Pluralism Monitor country report for Portugal (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας 2021, έκθεση χώρας για την Πορτογαλία), σ. 16.

¹⁵¹ ERC, δελτίο Τύπου της 13ης Ιανουαρίου 2021.

εισαγγελική αρχή έκρινε ότι δεν είχε διαπραχθεί παράπτωμα, η Γενική Εισαγγελία κίνησε έρευνα προς εξέταση από το Ανώτατο Συμβούλιο Εισαγγελίας. Ένας από τους δημοσιογράφους έχει καταθέσει μήνυση κατά του εισαγγελέα και των αστυνομικών που εμπλέκονται στην υπόθεση¹⁵². Αναφέρθηκε επίσης ότι αρκετοί δημοσιογράφοι δέχθηκαν απειλές και προσβολές κατά τη διάρκεια διαδήλωσης κατά της απαγόρευσης κυκλοφορίας¹⁵³. Νέα υπόθεση εκφοβισμού και απειλών κατά δημοσιογράφου αναφέρθηκε τον Απρίλιο του 2021¹⁵⁴. Έχουν κινηθεί ποινικές έρευνες για τις υποθέσεις αυτές. Τα ενδιαφερόμενα μέρη έχουν επίσης εκφράσει έντονες ανησυχίες σχετικά με την παρενόχληση δημοσιογράφων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τάση που πλήττει κυρίως τις γυναίκες δημοσιογράφους. Η Πλατφόρμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων καταχώρισε δύο πρόσφατες προειδοποιήσεις για την Πορτογαλία¹⁵⁵. Η πρώτη προειδοποίηση αφορά την προαναφερθείσα υπόθεση παρακολούθησης και επιλύθηκε κατόπιν απάντησης που υπέβαλε η Πορτογαλία τον Μάρτιο του 2021¹⁵⁶. Η άλλη προειδοποίηση αφορά απειλές και κακοποίηση δημοσιογράφων από υποστηρικτές πολιτικού υποψηφίου¹⁵⁷.

IV. ΆΛΛΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΛΕΓΧΩΝ ΚΑΙ ΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ (ΘΕΣΜΙΚΑ ΑΝΤΙΒΑΡΑ)

Η Πορτογαλία είναι αντιπροσωπευτική δημοκρατία με άμεσα εκλεγμένο πρόεδρο και Κοινοβούλιο που αποτελείται από ένα μόνο σώμα. Στο πλαίσιο του ημιπροεδρικού συστήματος, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο οποίος εκλέγεται με άμεση λαϊκή ψηφοφορία, διαθέτει σημαντικές συνταγματικές και πολιτικές εξουσίες, συμπεριλαμβανομένης της αρμοδιότητας να διαλύει το Κοινοβούλιο¹⁵⁸. Ο πρωθυπουργός είναι αρμόδιος να κατευθύνει τη γενική πολιτική της κυβέρνησης και να συντονίζει και να καθοδηγεί τις ενέργειες όλων των υπουργών¹⁵⁹. Το Κοινοβούλιο και η κυβέρνηση μοιράζονται τη νομοθετική εξουσία. Δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας έχουν τα μέλη του Κοινοβουλίου και οι κοινοβουλευτικές ομάδες, η κυβέρνηση, οι περιφερειακές συνελεύσεις και ομάδες τουλάχιστον 20 000 πολιτών. Ο ανεξάρτητος θεσμός του Διαμεσολαβητή είναι επιφορτισμένος με τη διασφάλιση και την προώθηση των ελευθεριών, των δικαιωμάτων και των εγγυήσεων των πολιτών, και έχει το δικαίωμα να κινήσει συνταγματικό έλεγχο.

Το Κοινοβούλιο προώθησε μέτρα για τη βελτίωση της διαφάνειας της νομοθετικής διαδικασίας και της ποιότητας της νομοθεσίας. Την 1η Σεπτεμβρίου 2020, άρχισε να ισχύει ο νέος εσωτερικός κανονισμός, που αποσκοπεί στην ενίσχυση της ποιότητας της κοινοβουλευτικής νομοθετικής διαδικασίας και της διαφάνειας της διαδικασίας, στην ενίσχυση της τήρησης των προθεσμιών που ορίζονται για τη συζήτηση σχετικά με τα νομοσχέδια και συνεπώς επίσης τη διεύρυνση των ευκαιριών των ενδιαφερομένων μερών να

¹⁵² Επιστολή του Μόνιμου Αντιπροσώπου της Πορτογαλίας στο Συμβούλιο της Ευρώπης της 22ας Μαρτίου 2021.

¹⁵³ Δημοσιογράφοι Χωρίς Σύνορα, 2021, World Press Freedom Index (Παγκόσμιος δείκτης ελευθερίας του Τύπου), έκθεση χώρας για την Πορτογαλία.

¹⁵⁴ ERC, δελτίο Τύπου της 28ης Απριλίου 2021.

¹⁵⁵ Πλατφόρμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων — προφίλ χώρας — Πορτογαλία.

¹⁵⁶ Συμβούλιο της Ευρώπης — Προειδοποιήσεις για την ελευθερία των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

¹⁵⁷ Πλατφόρμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων — προφίλ χώρας — Πορτογαλία.

¹⁵⁸ Άρθρο 133 στοιχείο (ε) του Συντάγματος της Πορτογαλικής Δημοκρατίας.

¹⁵⁹ Άρθρο 201 του Συντάγματος της Πορτογαλικής Δημοκρατίας.

συμμετάσχουν στη νομοθετική διαδικασία¹⁶⁰. Σύμφωνα με τους νέους κανόνες, τα κυβερνητικά νομοσχέδια πρέπει να συνοδεύονται όχι μόνον από τις μελέτες και τα έγγραφα που τα τεκμηριώνουν, αλλά και από τις συμβουλευτικές γνώμες των ενδιαφερόμενων μερών. Οι νέοι κανόνες επιτρέπουν επίσης στον πρόεδρο του Κοινοβουλίου να προτείνει στα άλλα όργανα που διαθέτουν νομοθετική εξουσία¹⁶¹ διοργανική συμφωνία για κοινές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την ποιότητα της διατύπωσης της νομοθεσίας, παρότι το εν λόγω προνόμιο δεν έχει ακόμη χρησιμοποιηθεί. Επιπλέον, το Κοινοβούλιο δημοσίευσε επικαιροποιημένες εκδόσεις του τεχνικού οδηγού σύνταξης νομικών κειμένων και του τεχνικού οδηγού για τη δημόσια διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη τον Μάιο και τον Οκτώβριο του 2020, αντίστοιχα.

Συνεχίζονται οι προσπάθειες για την εφαρμογή εργαλείων εκ των προτέρων εκτίμησης των επιπτώσεων. Οι κυβερνητικές νομοθετικές πρωτοβουλίες υποβάλλονται σε εκτίμηση επιπτώσεων του οικονομικού κόστους και των οφελών της εκάστοτε νομοθετικής πρότασης. Η Πορτογαλία κατέστησε τις εκτιμήσεις επιπτώσεων συστηματικό εκ των προτέρων εργαλείο από τις αρχές του 2017¹⁶². Για την υποστήριξη της εφαρμογής της εκτίμησης των επιπτώσεων των κανονιστικών ρυθμίσεων («RIA»), το Συμβούλιο Υπουργών συγκρότησε την τεχνική μονάδα για την εκτίμηση των επιπτώσεων της νομοθεσίας (UTAIL) στο πλαίσιο του Νομικού Κέντρου του Συμβουλίου Υπουργών (JurisAPP)¹⁶³. Στο πλαίσιο ενός τρέχοντος έργου¹⁶⁴, η UTAIL αναπτύσσει ένα σύστημα για τη συλλογή τυποποιημένου συνόλου στατιστικών πληροφοριών σχετικά με το διοικητικό κανονιστικό κόστος, προκειμένου το σύστημα RIA να καταστεί ακριβέστερο και αποδοτικότερο. Επί του παρόντος, δεν προβλέπεται δημόσια διαβούλευση στο πλαίσιο της διαδικασίας RIA. Σύμφωνα με το πορτογαλικό δίκαιο¹⁶⁵, δημόσια διαβούλευση πραγματοποιείται για τις περισσότερες νομοθετικές πράξεις είτε μέσω απευθείας διαβούλευσης, στο πλαίσιο της οποίας το προτείνουν υπουργείο διαβουλεύεται απευθείας με τις σχετικές δημόσιες ή ιδιωτικές οντότητες, είτε μέσω δημόσιας διαβούλευσης, όπου το σχέδιο της πράξης δημοσιεύεται στην κυβερνητική δικτυακή πύλη ConsultaLEX¹⁶⁶.

Τα μέτρα έκτακτης ανάγκης που θεσπίστηκαν στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 αίρονται σταδιακά. Το 2020 η κατάσταση έκτακτης ανάγκης ήταν σε ισχύ από τις 18

¹⁶⁰ Εσωτερικός κανονισμός της Συνέλευσης της Δημοκρατίας 1/2020 της 31ης Αυγούστου, ο οποίος άρχισε να ισχύει την 1η Σεπτεμβρίου 2021.

¹⁶¹ Τα όργανα αυτά είναι η κυβέρνηση, οι νομοθετικές συνελεύσεις των αυτόνομων περιφερειών και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας.

¹⁶² Ψήφισμα του Συμβουλίου Υπουργών 44/2017.

¹⁶³ Το JurisAPP είναι δημόσιο όργανο ενσωματωμένο στην Προεδρία του Συμβουλίου Υπουργών, το οποίο, ωστόσο, είναι αποσυνδεδεμένο από την κυβερνητική δομή. Η UTAIL ενεργεί ως φορέας εποπτείας που υποστηρίζει την εφαρμογή της RIA αναπτύσσοντας τη μεθοδολογία εκτίμησης των επιπτώσεων, παρέχοντας τεχνική υποστήριξη και κατάρτιση στα υπουργικά γραφεία και σε άλλους οργανισμούς δημόσιας διοίκησης, και συντάσσοντας τελική έκθεση για κάθε ανάλυση εκτίμησης των επιπτώσεων. Μετά από σχέδιο για την εκτίμηση των επιπτώσεων των κανονιστικών ρυθμίσεων, το νομοθετικό διάταγμα 169-B/2019, με το οποίο θεσπίζεται η οργάνωση της νέας πορτογαλικής κυβέρνησης, ορίζει ρητά ότι η RIA θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, καθώς και ότι τα αρμόδια τμήματα θα πρέπει να γνωμοδοτούν όταν τα μέλη της κυβέρνησης καθορίζουν τις θέσεις τους στο πλαίσιο των νομοθετικών συζητήσεων στο Συμβούλιο της ΕΕ, και είναι υποχρεωτική για τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες. Επιπλέον, το εν λόγω διάταγμα προβλέπει ότι το περιεχόμενο της RIA θα πρέπει να καλύπτει τόσο οικονομικές όσο και μη οικονομικές πτυχές.

¹⁶⁴ Έργο «Standardised Statistical Information for Better Regulation project (SIBER project)» [Τυποποιημένες στατιστικές πληροφορίες για τη βελτίωση της νομοθεσίας (έργο SIBER)] που υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή — ΓΔ REFORM.

¹⁶⁵ Νομοθετικό διάταγμα 274/2009 της 2ας Οκτωβρίου 2009.

¹⁶⁶ <https://www.consultalex.gov.pt>.

Μαρτίου έως τις 3 Μαΐου¹⁶⁷. Από τον Μάιο έως τον Νοέμβριο του 2020, η κυβέρνηση σε διάφορες περιπτώσεις κήρυξε καταστάσεις καταστροφής, συναγερμού και έκτακτης ανάγκης, λιγότερο αυστηρά καθεστώτα που επιτρέπουν στην κυβέρνηση να λαμβάνει περιοριστικά μέτρα για την πρόληψη ή την αντίδραση σε καταστάσεις κινδύνου, μεταξύ άλλων όσον αφορά τη δημόσια υγεία, ή να αποκαθιστά την κανονικότητα σε περίπτωση εξαιρετικών περιστάσεων¹⁶⁸, βάσει της συνήθους νομοθεσίας¹⁶⁹. Στις 6 Νοεμβρίου 2020 ο πρόεδρος της Δημοκρατίας κήρυξε νέα κατάσταση έκτακτης ανάγκης, η οποία στη συνέχεια παρατάθηκε και παρέμεινε σε ισχύ έως τις 30 Απριλίου 2021¹⁷⁰. Κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, το Κοινοβούλιο συνέχισε να λειτουργεί και τα στοιχεία δείχνουν ότι συνέχισε να ασκεί τακτικά τον έλεγχο και τη νομοθετική του δραστηριότητα¹⁷¹. Από τις 15 Μαρτίου 2021, εφαρμόζεται σχέδιο σταδιακής κατάρτησης.

Η χρήση έκτακτων εξουσιών αποτέλεσε αντικείμενο ελέγχου από το Κοινοβούλιο, τα δικαστήρια και τη Διαμεσολαβήτρια. Η κήρυξη και η παράταση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης αποτελεί προνόμιο του προέδρου της Δημοκρατίας, κατόπιν διαβούλευσης με την κυβέρνηση και εξουσιοδότησης από το Κοινοβούλιο¹⁷². Η κυβέρνηση πρέπει επίσης να υποβάλει στο Κοινοβούλιο μία έκθεση για κάθε περίοδο έκτακτης ανάγκης, σχετικά με την εφαρμογή της, επιτρέποντας με τον τρόπο αυτόν στο Κοινοβούλιο να ασκεί επίσης εκ των υστέρων έλεγχο επί των ληφθέντων μέτρων¹⁷³. Το Κοινοβούλιο αναλύει επί του παρόντος τις εκθέσεις σχετικά με την κήρυξη και την παράταση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης στο διάστημα μεταξύ του Νοεμβρίου του 2020 και του Απριλίου του 2021¹⁷⁴. Επιπλέον, συστάθηκε ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή για την παρακολούθηση των μέτρων που λαμβάνονται για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19. Η Διαμεσολαβήτρια κλήθηκε επίσης να απαντήσει σε σημαντικό αριθμό καταγγελιών οι οποίες αφορούσαν μέτρα σχετικά με τη νόσο COVID-19¹⁷⁵. Στο πλαίσιο αυτό, η Διαμεσολαβήτρια εξέδωσε διάφορες συστάσεις προς διάφορες δημόσιες αρχές και ζήτησε διευκρινίσεις¹⁷⁶, ζητώντας παράλληλα τον έλεγχο της συνταγματικότητας μίας διάταξης σχετικά με το καθεστώς στήριξης που

¹⁶⁷ Βλ. επίσης έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 16 — το Κοινοβούλιο ανέλυσε τρεις εκθέσεις και ενέκρινε τρία ψηφίσματα σχετικά με την πρώτη κήρυξη του καθεστώτος έκτακτης ανάγκης και τις δύο ανανεώσεις του (από τον Μάρτιο έως τον Απρίλιο του 2020).

¹⁶⁸ Όλες οι νομοθετικές πράξεις που αφορούν την κήρυξη και την παράταση της κατάστασης καταστροφής, προειδοποίησης και έκτακτης ανάγκης έχουν συγκεντρωθεί σε ειδικό διαδικτυακό τμήμα της Επίσημης Εφημερίδας — <https://dre.pt/legislacao-covid-19-areas-tematicas#1>.

¹⁶⁹ Νόμος 27/2006 περί πολιτικής προστασίας.

¹⁷⁰ Όλες οι νομοθετικές πράξεις που αφορούν την κήρυξη και την παράταση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης έχουν συγκεντρωθεί σε ειδικό διαδικτυακό τμήμα της Επίσημης Εφημερίδας — <https://dre.pt/legislacao-covid-19-areas-tematicas#12>.

¹⁷¹ Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 20. Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τον έλεγχο και τη νομοθετική δραστηριότητα του Κοινοβουλίου διατίθενται στη διεύθυνση SE.02.Dezembro2020.Versao.final.pdf (parlamento.pt).

¹⁷² Σύνταγμα της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, άρθρο 134 στοιχείο (d) και άρθρο 138.

¹⁷³ Οι εκθέσεις αυτές υποβάλλονται στην Επιτροπή Συνταγματικών Υποθέσεων, Δικαιωμάτων, Ελευθεριών και Εγγυήσεων, η οποία είναι αρμόδια, μαζί με την ειδική συμβολή όλων των άλλων ειδικευμένων μόνιμων επιτροπών, για την ανάλυση της συμμόρφωσης των εκθέσεων της κυβέρνησης με το προεδρικό διάταγμα και τη ρύθμιση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης από την κυβέρνηση. Η εκτίμηση αυτή οδηγεί σε σχέδιο ψηφίσματος του Κοινοβουλίου, το οποίο καταρτίζεται από την επιτροπή και εγκρίνεται σε συνεδρίαση της ολομέλειας.

¹⁷⁴ Βλ. επίσης έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία, σ. 16.

¹⁷⁵ Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ENNHRI) για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 267.

¹⁷⁶ Ο.π., σ. 267-268.

εφαρμόζεται στους εμπόρους λιανικής πώλησης¹⁷⁷. Τα διοικητικά και φορολογικά δικαστήρια κλήθηκαν επίσης να ελέγξουν τα μέτρα έκτακτης ανάγκης. Ειδικότερα, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο αποφάνθηκε επί 12 προσφυγών που αφορούσαν μέτρα σχετικά με τη νόσο COVID-19, τα περισσότερα από τα οποία κρίθηκαν απαράδεκτα¹⁷⁸.

Αναδύονται νέες προκλήσεις για την κοινωνία των πολιτών. Παρότι ο χώρος της κοινωνίας των πολιτών θεωρείται ανοιχτός¹⁷⁹, έχουν καταγραφεί περιπτώσεις εχθρότητας και πίεσης, ιδίως από ορισμένα πολιτικά κόμματα και κινήματα, κατά των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της υποστήριξης των μειονοτήτων¹⁸⁰. Στο πλαίσιο αυτό, τα ενδιαφερόμενα μέρη αναφέρουν επιδείνωση της κοινωνικής ειρήνης και του διαλόγου¹⁸¹. Τον Οκτώβριο του 2020, αρκετοί ειδικοί εισηγητές του ΟΗΕ ξεκίνησαν διάλογο με την Πορτογαλία σχετικά με υπόθεση απειλών και παρενόχλησης υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και επιβεβαίωσαν εκ νέου τη σημασία της εξασφάλισης ασφαλούς και ευνοϊκού περιβάλλοντος για όλους τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως εκείνους που υπερασπίζονται την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων και την τεκμηρίωση ρατσιστικής ρητορικής και συμπεριφοράς, καθώς και τις σχετικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁸². Προκειμένου να ενισχυθούν οι πολιτικές για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων, η πορτογαλική κυβέρνηση συγκρότησε ομάδα εργασίας για την πρόληψη και την καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων, στην οποία εκπροσωπείται η κοινωνία των πολιτών¹⁸³. Η πανδημία COVID-19 και τα σχετικά μέτρα έκτακτης ανάγκης είχαν επίσης αντίκτυπο στη δραστηριότητα των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, γεγονός που οδήγησε σε εκκλήσεις για έκτακτη δημόσια χρηματοδοτική στήριξη¹⁸⁴. Στο πλαίσιο αυτό, η κυβέρνηση και μεγάλος αριθμός δήμων παρείχαν έκτακτη χρηματοδοτική στήριξη σε τέτοιου είδους οργανώσεις, ώστε να διασφαλιστεί η συνέχεια των τακτικών τους εργασιών¹⁸⁵.

Στο Κοινοβούλιο εγκρίθηκε νέος νόμος σχετικά με το καθεστώς κοινής ωφέλειας. Με νομοθετική πρωτοβουλία της κυβέρνησης¹⁸⁶, το Κοινοβούλιο ενέκρινε τον Απρίλιο του 2021 νέο καθεστώς που παρέχει στα νομικά πρόσωπα για τα οποία αναγνωρίζεται ότι επιδιώκουν στόχους γενικού συμφέροντος ειδικά δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε ειδική χρηματοδότηση ή σε φορολογικές απαλλαγές. Μολονότι εκφράστηκαν ανησυχίες σχετικά με τη συμμετοχικότητα της επίσημης διαδικασίας διαβούλευσης για τον νέο νόμο,

¹⁷⁷ Η υπόθεση εκκρεμεί επί του παρόντος. Η παραπομπή, που υποβλήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2020, είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση 2020_11_20_Tribunal_Constitucional.pdf (provedor-jus.pt).

¹⁷⁸ Πληροφορίες που ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

¹⁷⁹ Αξιολόγηση από τη CIVICUS· οι βαθμολογίες δίνονται σε κλίμακα πέντε κατηγοριών, οι οποίες ορίζονται ως: ανοιχτό, περιορισμένο, εμποδισμένο, κατεσταλμένο και κλειστό.

¹⁸⁰ Παρατηρήσεις που υπέβαλε το ENNHRI για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 262.

¹⁸¹ CIVICUS, προφίλ χώρας — Πορτογαλία.

¹⁸² Παρατηρήσεις που υπέβαλε η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR) για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 6· βλ. επίσης τις εντολές του ειδικού εισηγητή για τις εξωδικαστικές, συνοπτικές ή αυθαίρετες εκτελέσεις· του ειδικού εισηγητή για τα δικαιώματα της ελευθερίας του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και του συνεταιρίζεσθαι· του ειδικού εισηγητή για την κατάσταση των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ειδικού εισηγητή για τις σύγχρονες μορφές ρατσισμού, φυλετικών διακρίσεων, ξενοφοβίας και σχετιζόμενης μισαλλοδοξίας, επιστολή της 23ης Οκτωβρίου 2020, AL PRT 1/2020.

¹⁸³ Παρατηρήσεις που υπέβαλε το ENNHRI για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 262· βλ. επίσης πορτογαλική κυβέρνηση, δελτίο Τύπου της 8ης Ιανουαρίου 2021.

¹⁸⁴ Πληροφορίες που ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στην Πορτογαλία.

¹⁸⁵ Ο.π., σ. 12.

¹⁸⁶ Νομοθετική πρόταση 72/XIV/2.

στην οποία ήταν περιορισμένος ο αριθμός των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που κλήθηκαν επισήμως να υποβάλουν τη γνώμη τους¹⁸⁷, η ευρύτερη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών ήταν δυνατή μέσω ανοιχτής διαβούλευσης¹⁸⁸. Ο νέος νόμος αποσκοπεί στην ενοποίηση και στον εξορθολογισμό του νομοθετικού πλαισίου που ισχύει για τα νομικά πρόσωπα που επωφελούνται από το καθεστώς κοινής ωφέλειας και εφαρμόζει σύστημα εποπτείας των δραστηριοτήτων τους, που θα ασκείται από τη Γενική Γραμματεία της Προεδρίας του Συμβουλίου των Υπουργών, καθώς και της συμμόρφωσης με τα νομικά τους καθήκοντα¹⁸⁹.

¹⁸⁷ CIVICUS, προφίλ χώρας — Πορτογαλία.

¹⁸⁸ Η ανοικτή διαβούλευση πραγματοποιήθηκε από τις 21 Οκτωβρίου 2020 έως τις 24 Νοεμβρίου 2020, μέσω της επίσημης πύλης www.consultalex.gov.pt.

¹⁸⁹ Τα νομικά καθήκοντα που ισχύουν για τα νομικά πρόσωπα που επωφελούνται από το καθεστώς κοινής ωφέλειας απαριθμούνται στο άρθρο 12 του νέου νόμου και περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, υποχρεώσεις υποβολής εκθέσεων στη Γενική Γραμματεία της Προεδρίας του Συμβουλίου των Υπουργών, μεταξύ άλλων όσον αφορά την έκθεση δραστηριοτήτων, και την υποχρέωση συνεργασίας με τις κεντρικές, περιφερειακές και τοπικές διοικήσεις.

Παράρτημα Ι: Κατάλογος των πηγών με αλφαβητική σειρά*

* Ο κατάλογος των παρατηρήσεων που ελήφθησαν στο πλαίσιο της διαβούλευσης για την έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου διατίθεται στη διεύθυνση <https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2021-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation>

Ανακοίνωση της Πορτογαλίας σχετικά με την υπόθεση VICENTE CARDOSO κατά Πορτογαλίας (αίτηση αριθ. 30130/10), DH-DD (2020)952.

Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών (2020), *Ετήσια έκθεση 2020*.

Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών (2021), *δελτίο Τύπου της 4ης Μαΐου 2021*.

Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών (2021), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου*.

Ανώτατο Συμβούλιο Διοικητικών και Φορολογικών Δικαστηρίων (2021), *Ετήσια έκθεση 2019*.

Εισαγγελία (2020), Σχέδιο κώδικα δεοντολογίας για τους εισαγγελείς — Δημόσια διαβούλευση (<https://www.ministeriopublico.pt/pagina/projeto-de-codigo-de-conduta-dos-magistrados-do-ministerio-publico-consulta-publica>).

Ελεγκτικό Συνέδριο (2020), *Κίνδυνοι όσον αφορά τη χρήση δημόσιων πόρων για τη διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης (COVID-19)* (http://img.rtp.pt/icm/noticias/docs/f4/f4128b9356da5f94eb58df98fe9f1f26_e51017edff2ec38b4d9dc71908e515d9.pdf).

Έργο «Reviewing and supporting Regulatory Impact Assessment (RIA) in Portugal» [Επανεξέταση και υποστήριξη της εκτίμησης των επιπτώσεων των κανονιστικών ρυθμίσεων (RIA) στην Πορτογαλία] που υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή — ΓΔ REFORM.

Έργο «Standardised Statistical Information for Better Regulation project (SIBER project)» [Τυποποιημένες στατιστικές πληροφορίες για τη βελτίωση της νομοθεσίας (έργο SIBER)] που υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή — ΓΔ REFORM.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019), *Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 482: Στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 502: Διαφθορά*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Πορτογαλία* (https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/pt_rol_country_chapter.pdf).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021), *Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης*.

Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (2021), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου*.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας (2021), *δελτίο Τύπου της 13ης Ιανουαρίου 2021*.

Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Πορτογαλίας στο Συμβούλιο της Ευρώπης (2021), *Επιστολή της 22ας Μαρτίου 2021* (<https://rm.coe.int/portugal-reply-en-lisbon-public-prosecutor-puts-the-protection-of-sour/1680a1e03b>).

Οδηγία (ΕΕ) 2020/1828 σχετικά με τις αντιπροσωπευτικές αγωγές για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών και για την κατάργηση της οδηγίας 2009/22/ΕΚ.

Πορτογαλική κυβέρνηση (2021), *Πληροφορίες που έδωσε η Πορτογαλία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου*.

Πορτογαλική κυβέρνηση (2021), *Ψήφισμα του Συμβουλίου Υπουργών 37/2021, Έγκριση της εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς* ([Resolução do Conselho de Ministros 37/2021, 2021-04-06 - DRE](#)).

Πορτογαλικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (2021), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε το πορτογαλικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου*.

Συμβούλιο για την Πρόληψη της Διαφθοράς (2020), *Σύσταση — Πρόληψη των κινδύνων διαφθοράς και συναφών παραβάσεων στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης της έξαρσης της πανδημίας COVID-19*.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2020), *Σύσταση του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 2020, σχετικά με το εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων της Πορτογαλίας για το 2020 και τη διατύπωση γνώμης του Συμβουλίου σχετικά με το πρόγραμμα σταθερότητας της Πορτογαλίας για το 2020* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32020H0826%2822%29>).

Συμβούλιο της Ευρώπης. Πλατφόρμα για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων (https://www.coe.int/en/web/media-freedom/all-alerts?p_p_id=sojdashboard_WAR_coesojportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_col_id=column-4&p_p_col_count=1&sojdashboard_WAR_coesojportlet_selectedStringFilters=year.2021&sojdashboard_WAR_coesojportlet_selectedCategories=11709562).

Συμβούλιο της Ευρώπης: Γνωμοδοτικό Συμβούλιο των Ευρωπαίων Δικαστών (CCJE) (2007), *Opinion No.10(2007) to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the Council for the Judiciary at the service of society* [Γνώμη αριθ. 10(2007) υπόψη της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης με θέμα το δικαστικό συμβούλιο στην υπηρεσία της κοινωνίας] (<https://rm.coe.int/168074779b>).

Συμβούλιο της Ευρώπης: Γνωμοδοτικό Συμβούλιο των Ευρωπαίων Δικαστών (CCJE) (2020), *Opinion No. 23 on the role of the Associations of Judges in supporting the judicial independence* [Γνώμη αριθ. 23 σχετικά με τον ρόλο των ενώσεων δικαστών στην υποστήριξη της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης] (<https://www.coe.int/en/web/ccje/opinion-no.-23-on-the-role-of-judicial-associations-2020->).

Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή Υπουργών (2010), *Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities* [Σύσταση CM/Rec(2010)12 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τους δικαστές: ανεξαρτησία, αποτελεσματικότητα και αρμοδιότητες] (<https://rm.coe.int/cmrec-2010-12-on-independence-efficiency-responsibilites-of-judges/16809f007d>).

Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή Υπουργών (2018), H46-20 Vicente Cardoso κατά Πορτογαλίας (αίτηση αριθ. 30130/10) — Εποπτεία της εκτέλεσης των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου CM/Del/Dec(2018)1331/H46-20.

Συμβούλιο Υπουργών, *Ψήφισμα 184/2019*.

Συμβούλιο Υπουργών, *Ψήφισμα 44/2017*.

Associação Sindical dos Juízes Portugueses (2020), *Reforço da Transparência e Integridade na Justiça*.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom (2021), *Media pluralism monitor 2021* [Κέντρο για την πολυφωνία και την ελευθερία των μέσων επικοινωνίας (2021), Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας 2021].

CIVICUS (2021), *Monitor tracking civic space – Portugal* [Παρατηρητήριο του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών – Πορτογαλία] (<https://monitor.civicus.org/country/portugal/>).

Conselho Superior da Magistratura (2021), *Relatório Anual 2020*.

Entidade Reguladora para a Comunicação Social (2021), *δελτίο Τύπου της 13ης Ιανουαρίου 2021*.

Entidade Reguladora para a Comunicação Social (2021), *δελτίο Τύπου της 28ης Απριλίου 2021*.

Entidade Reguladora para a Comunicação Social (2021), Κανονιστική έκθεση 2019 (Διαφάνεια των μέσων μαζικής επικοινωνίας).

GRECO (Ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς) (2021), *Fourth evaluation round on corruption prevention in respect of members of Parliament, judges and prosecutors – Second Interim compliance report Portugal* (Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων για την πρόληψη της διαφθοράς σε σχέση με μέλη του Κοινοβουλίου, δικαστές και εισαγγελείς — Δεύτερη ενδιάμεση έκθεση συμμόρφωσης για την Πορτογαλία).

Magistrats européens pour la démocratie et les libertés (2021), *Παρατηρήσεις που υπέβαλε η ένωση Magistrats européens pour la démocratie et les libertés για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου*.

Media Pluralism Monitor (2021), *Report on Portugal* [Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας (2021), Έκθεση για την Πορτογαλία].

OHCHR (2021), *Παρατηρήσεις για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου*.

Público (2020), «Η έλλειψη ανθρώπινων πόρων εξηγεί τη βραδύτητα της δικαιοσύνης σε υποθέσεις διαφθοράς, δηλώνει η γενική εισαγγελέας», Público, 6 Ιανουαρίου 2020 (<https://www.publico.pt/2020/01/06/sociedade/noticia/falta-recursos-humanos-explica-lentidao-justica-casos-corrupcao-pgr-1899401>).

Sindicato dos Magistrados do Ministério Público (2021), *δελτίο Τύπου της 6ης Απριλίου 2021*.

Transparency International (Διεθνής Διαφάνεια) (2021), *Corruption Perceptions Index 2020* (Δείκτης αντίληψης της διαφθοράς 2020).

Παράρτημα II: Επίσκεψη στην Πορτογαλία

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής πραγματοποίησαν, τον Μάιο του 2021, εικονικές συναντήσεις με τους εξής φορείς:

- Ανώτατο Δικαστήριο
- Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο
- Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστικών
- Ανώτατο Συμβούλιο Διοικητικών και Φορολογικών Δικαστηρίων
- Γενική Εισαγγελία
- Γενική Επιθεώρηση Οικονομικών
- Διαμεσολαβήτρια
- δικηγοτικός σύλλογος
- Ελεγκτικό Συνέδριο
- ένωση δημοσιογράφων
- ένωση δικαστών
- ένωση εισαγγελέων
- επιτροπή επαγγελματικών αδειών δημοσιογράφων
- Κεντρικό Τμήμα Ερευνών και Ποινικών Διώξεων (DCIAP)
- πανεπιστημιακοί εμπειρογνώμονες
- πλατφόρμα μη κυβερνητικών οργανώσεων ανάπτυξης
- ρυθμιστική αρχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας
- Συμβούλιο για την Πρόληψη της Διαφθοράς
- υπηρεσίες της Συνέλευσης της Δημοκρατίας
- Υπουργείο Δικαιοσύνης
- Υπουργείο Εξωτερικών
- Υπουργείο Πολιτισμού
- Transparency International (Διεθνή Διαφάνεια) — Πορτογαλία

* Η Επιτροπή είχε επίσης επαφές με τις ακόλουθες οργανώσεις στο πλαίσιο σειράς οριζόντιων συνεδριάσεων:

- Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων
- Ευρωπαϊκό Φόρουμ Νεότητας
- Amnesty International (Διεθνής Αμνηστία)
- Center for Reproductive Rights (Κέντρο για τα Δικαιώματα Αναπαραγωγής)
- CIVICUS
- Civil Liberties Union for Europe (Ένωση για τις ατομικές ελευθερίες στην Ευρώπη)
- Civil Society Europe
- Conference of European Churches (Διάσκεψη των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών)
- EuroCommerce
- European Center for Not-for-Profit Law (Ευρωπαϊκό Κέντρο για το Δίκαιο των Μη Κερδοσκοπικών Οργανώσεων)
- European Centre for Press and Media Freedom (Ευρωπαϊκό κέντρο ελευθερίας του Τύπου και των μέσων ενημέρωσης)
- European Civic Forum (Ευρωπαϊκό φόρουμ πολιτών)
- European Partnership for Democracy (Ευρωπαϊκή Σύμπραξη για τη Δημοκρατία)
- Front Line Defenders
- Human Rights House Foundation (Ίδρυμα για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα)

- Human Rights Watch (Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων)
- ILGA-Europe
- International Commission of Jurists (Διεθνής Επιτροπή Νομικών)
- International Federation for Human Rights (Διεθνής Ομοσπονδία για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου)
- International Planned Parenthood Federation European Network (IPPF EN) (Ευρωπαϊκό Δίκτυο της Διεθνούς Ομοσπονδίας Οικογενειακού Προγραμματισμού)
- International Press Institute (Διεθνές Ινστιτούτο Τύπου)
- Netherlands Helsinki Committee
- Open Society European Policy Institute (Ινστιτούτο Ευρωπαϊκής Πολιτικής της Open Society)
- Philanthropy Advocacy
- Protection International
- Reporters without Borders (Δημοσιογράφοι Χωρίς Σύνορα)
- Transparency International EU (Διεθνής Διαφάνεια ΕΕ)